

SAVONIA

AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO

SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

TOIMINTATERAPIAN MAHDOLLISUUDET SOSIAALISEN TYÖLLISTÄMISEN TOIMIALALLA

KYSELYTUTKIMUS TOIMINTATERAPEUTEILLE

TEKIJÄT: Katri Höylä
Milla Nykyri

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma Toimintaterapian koulutusohjelma	
Työn tekijä(t) Höylä Katri ja Nykyri Milla	
Työn nimi Toimintaterapian mahdollisuudet sosiaalisen työllistämisen toimialalla. Kyselytutkimus toimintaterapeuteille	
Päiväys	30.10.2015
Sivumäärä/Liitteet	42+4
Ohjaaja(t) Siikonen Sirpa	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Honkalampisäätiön Kaski-työvalmennuksen Valtone-hanke	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tulevaisuudessa työväestön suhteellinen väheneminen tuo haasteita työelämälle, mikä edellyttää, että mahdollisimman monen työpanos tulisi työmarkkinoiden käyttöön. Toimintaterapiaa hyödynnetään vielä vähän työllisyyttä edistävässä ja työttömyyttä ennaltaehkäisevässä palveluissa, vaikka työkyvyn arviointi ja edistäminen on toimintaterapeuttien keskeistä osaamista. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tutkimustietoa toimintaterapeuttien työllistymisestä ja ammatin hyödyistä sosiaalisen työllistämisen toimialan palveluissa. Tämän työn avulla haluttiin kartoittaa tällä hetkellä sosiaalisen työllistämisen toimialalla työskenteleviä toimintaterapeutteja sekä tuoda esille heidän näkemyksiä toimintaterapian hyödynnettävyydestä kyseisellä toimialalla. Toimeksiantajana opinnäytetyöllä oli Honkalampi-säätiön KASKI Työvalmennuksen alainen Valtone-hanke (2013 - 2015), joka on kohdennettu 18 – 45 -vuotiaille neuropsykiatrisista erityisongelmista kärsiville aikuisille. Hankkeessa käytettiin työmenetelminä työelämälähtöistä neuropsykiatrista valmennusta ja toimintaterapiaa ja sen tavoitteena oli luoda menetelmiä muun muassa työelämään valmentautumista varten. Hankkeen aikana oli ilmennyt selkeitä hyötyjä toimintaterapiaosaamisesta ja toimeksiantaja toivoi tutkimusta sekä kehitystyötä, joka edesauttaisi toimintaterapeuttien hyödyntämistä sosiaalisen työllistämisen toimialalla. Aihetta päätettiin lähteä tutkimaan kyselytutkimuksen keinoin, jossa pyrittiin selvittämään, miten Suomessa työskentelevät toimintaterapeutit kokevat ammatinsa hyödyt sosiaalisen työllistämisen toimialalla. Opinnäytetyön tavoitteena on tuoda esille keinoja, joiden avulla toimintaterapeuttien työllistymistä sosiaalisen työllistämisen toimialalle voidaan edistää.</p> <p>Tutkimuksen lähestymistavaksi valittiin monimetodinen lähestymistapa eli triangulaatio, ja tutkimus toteutettiin verkkokyselynä toimintaterapialiiton jäseille TOI-net postituslistan kautta. Saateviestin avulla pyrittiin osoittamaan tutkimuksen kohderyhmä. Kyselytutkimuksen vastauksia saatiin yhteensä 23, joista rajattiin tutkimuksen kannalta epäoleelliset vastaukset pois. Rajauksen jälkeen analysoitavia vastauksia oli 15. Kysely koostui avoimista- sekä monivalintakysymyksistä. Avointenkysymysten aineisto analysoitiin luokittelemalla, teemoittelemalla ja tyyppittelemällä. Monivalintakysymykset analysoitiin tilastollisin menetelmin sekä tuloksen havainnollistetaan taulukoin sekä kuvioin.</p> <p>Kyselytutkimuksen perusteella toimintaterapeutteja työskentelee sosiaalisen työllistämisen toimialalla eri palveluissa ja työnkuvansa vastaa heidän koulutustaan. Toimintaterapeuttien työllistymistä sosiaalisen työllistämisen toimialalle voidaan vastaajien mukaan edistää toimintaterapian tehokkaamman markkinoinnin, rohkeamman työnhaun, koulutukseen liittyvien työelämäyhteyksien avulla sekä tekemällä lisää toimintaterapian tutkimusta kyseisellä työkentällä. Toimintaterapeutit kokivat toimintaterapeutin koulutuksen hyödyiksi ammatilliset taidot, käytännön menetelmät, paradigman ja näkökulman sekä poikkitieteellisen tietoperustan.</p>	
Avainsanat Toimintaterapia, Sosiaalisen työllistämisen toimiala, työllistämisen palvelut, työllisyyden edistäminen	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme of Occupational Therapy			
Author(s) Höylä Katri ja Nykyri Milla			
Title of Thesis Possibilities of occupational therapy in the field of social employment. Survey for occupational therapists			
Date	30.10.2015	Pages/Appendices	42+4
Supervisor(s) Siikonen Sirpa			
Client Organisation /Partners Honkalampi- foundation Kaski-työvalmennuksen Valtone-hanke			
<p>Abstract</p> <p>In the future, the relative decline in the number of the workers will bring challenges to the working life, which requires that the widest possible range of labor input should be introduced in the labor market. Occupational therapy is still little utilized by promoting employment and unemployment preventive services, even though the assessment and promotion of work ability is a one of the key skills of occupational therapists. The purpose of this study was to produce data on the employment of occupational therapists and investigate the benefits of an occupational therapist at the services in the social employment sector. The aim of this study was to investigate the employment of the occupational therapists in the social employment sector and examine their views on the usability of occupational therapy in a given industry. The study was commissioned by the Honkalampi Foundation KASKI job coaching under Valtone project (2013 - 2015), which is targeted for people of 18 - 45 years of age suffering from neuropsychiatric specific problems. Neuropsychiatric training and occupational therapy were the work-oriented working methods that were used in the project. The aim of the project was to create, among other things, methods for the preparation for the labor market. During the project it turned out that there were clear benefits from the expertise of occupational therapy and the client wished research and development, contributing to the use of occupational therapists in social employment sector. It was decided to explore this issue through the survey methods and the aim of the survey methods was to find out how occupational therapists in Finland who work in social employment sector experience the benefits of their profession in this working field. The aim of the thesis is to highlight the ways in which the employment of occupational therapist to this working field can be promoted.</p> <p>A multi- methodical approach i.e. the triangulation was the approach to this research and the survey was carried out by an online questionnaire to the members of Occupational Therapy Association through the TOI-net mailing list. A cover letter was aimed to reach occupational therapists who work in the social employment sector i.e. the target group of the study. 15 of the 23 survey responses were suitable for analysis. The survey consisted of open- and multiple-choice questions. The material of open questions was analyzed by classifying, dividing themes and categorizing. Multiple-choice questions were analyzed using statistical methods and the results are illustrated in tables and in figures. On the basis of the survey there are occupational therapists who work in different services of the social employment sector in Finland and their job description matches their education. According to the respondents, the employment of the occupational therapists in the social employment sector can be promoted by effective marketing, bolder job search, through work contacts of education and through making more occupational therapy research in this area. Occupational therapists experienced that the education benefits are professional skills, practical methods, a paradigm and perspective, as well as cross-disciplinary knowledge base.</p>			
<p>Keywords Social employment sector, Employment, Occupational therapy, Occupational therapists, Work</p>			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	TOIMINTATERAPEUTIN AMMATTI	7
3	SOSIAALISEN TYÖLLISTÄMISEN TOIMIALA	10
3.1	Työllistymistä valmistelevat palvelut	11
3.2	Työllistymistä edistäviin ja työhön kuntoutumista tukevat palvelut	12
3.3	Työsuhteiseen työllistämisen ja työelämässä pysymisen tukipalvelut	15
4	TOIMINTATERAPEUTTI TYÖLLISTÄMISEN TOIMIALALLA	16
5	TAVOITTEET JA TARKOITUS	20
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	21
7	TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	25
8	POHDINTA.....	30
8.1	Tulosten tarkastelu.....	30
8.2	Eettisyys ja luotettavuus	34
	LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT.....	37
	LIITE 1: SAATEVIESTI	43
	LIITE 2: KYSELY.....	44

1 JOHDANTO

Suomen perustuslaissa (18 §) määritellään, että ”jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Julkisen vallan on edistettävä työllisyyttä ja pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus työhön”. (Suomen perustuslaki 1999, 18§.) Tärkeänä terveys- ja yhteiskuntapoliittisena tavoitteena on työkykyinen väestö, sillä hyvä työkyky lisää hyvinvointia ja tukee työllisyyttä (Gould, Ilmarinen, Järvisalo ja Koskinen 2006, 3). Tulevaisuudessa työväestön suhteellinen väheneminen tuo haasteita työelämälle, mikä edellyttää, että mahdollisimman monen työpanos tulisi työmarkkinoiden käyttöön. Tähän on pyritty pidentämällä työuria, mutta se vaatii myös työllisyyspalveluiden monipuolista kehittämistä. (Gould ym. 2006, 13; Härkäpää, Harkko ja Leinikoinen 2013, 9.) Tärkeää on löytää keinoja, joilla sairauden, vamman tai muun syyn takia työelämästä poissa olevien henkilöiden työllisyyttä voidaan tukea (Härkäpää ym. 2013, 9).

Suomessa työllisyyttä edistävät ja työttömyyttä ennaltaehkäisevät palvelut kuuluvat useiden eri ministeriöiden hallinnon alaisuuteen. Työllisyyspalveluiden palveluverkosto on Suomessa moninainen, mikä haastaa alaa koskevien tietojen keräämisen ja hallitsemisen. (Välimaa, Ylipaavalniemi, Pikku-saari ja Hassinen 2012, 5.) Tähän työhön valittiin käsitteeksi sosiaalisen työllistämisen toimiala, sillä se on yhteiskäsitemä heikossa työmarkkina-asemassa olevien asiakkaiden työllistämispalveluille ja niitä tuottaville yksiköille (Välimaa ym. 2012, 5; Ylipaavalniemi, Sariola, Marniemi ja Pekkala 2005, 8). Sosiaalisen työllistämisen toimialan palvelut jakautuvat monille eri sektoreille ja niillä ei ole yhteistä toimintamallia, vaan palvelut rakentuvat paikallisten tarpeiden ja toimintatapojen mukaan. Yhteistä palveluille on toiminnan tavoite. (Välimaa ym. 2012, 5.)

Toimintaterapeuttien osaamista hyödynnetään tällä hetkellä vielä vähän työkykyä tukevilla palveluilla (Asikainen ja Suoperä 2010, 2). Suomen toimintaterapialiiton eli TOI-liiton jäsenkyselyiden sekä Metropolia ammattikorkeakoulun sijoittumis seuranta tutkimuksen mukaan toimintaterapeuttien työllistyminen painottuu kuntasektorille (Miettunen 2013, 3-7; Vehkaperä 2007, 20–22; Lintula ja Laasonen 2013, 5-6). TOI-liiton vuoden 2012 jäsenkyselyyn vastanneista toimintaterapeuteista 7,9 % ilmoitti työskentelevänsä yleisesti kolmannella sektorilla. Työllisyyteen ja työterveyteen liittyviä ongelmia omaavien asiakkaiden parissa työskentelevien toimintaterapeuttien työpaikat painottuivat kolmannelle sektorille. Huomioitavaa on kuitenkin, että yleisesti kolmannella sektorilla työskentelevistä toimintaterapeuteista suurempi osa työskentelee neurologisten tai psykiatristen potilaiden parissa kuin työllisyyteen liittyviä pulmia omaavien kanssa. (Miettunen 2013, 3-7.)

Toimintaterapeutti työskentelee edistääkseen asiakkaan terveyttä, ennaltaehkäisten toimintakyvyn alentumista sekä mahdollistaakseen toimintaan osallistumisen (CAOT, 2015). Toimintaterapianimikkeistön (2003) mukaan toimintaterapiassa ohjataan asiakasta löytämään keinoja suoriutua toiminnoista, jotka liittyvät päivittäiseen elämään, kuten itsestä huolehtimiseen, asioimiseen, kotielämään, opiskeluun, työkykyyn ja työssä selviytymiseen (Launiainen ja Lintula 2003, 7-8). TOI-liiton jäsenkyselyn mukaan toimintaterapia suuntautuu yleensä päivittäisistä toimista suoriutumisen edistämiseen (Vehkaperä 2007, 20–22). Toimintaterapian näkökulma toisi lisäarvoa työllistämisen palveluihin muun muassa toiminnan vaatimusten analyysin sekä asiakkaan taitotason arvioinnin kautta (Forst, Aggett, Stratton ja Balkwill 2014, 324–327). Toimintaterapian tavoitteena voi työllisyyspalveluissa

olla asiakkaan työmahdollisuuksien tunnistaminen, tutkiminen ja laajentaminen (Ellexon, Larson ja Delany 2011, 55–57).

Suomessa on tehty aiempia tutkimuksia toimintaterapian hyödyntämisestä työllistymisen tukena. Asikainen ja Suoperä (2010) kartoittavat survey -tutkimuksessaan työhönpalaaajien toimintaterapia-interventioiden nykykäytäntöjä. Tutkielman mukaan toimintaterapeutteja on kyseisellä työkentällä vähän, eikä heillä ole yhtenäisiä käytäntöjä. Asikaisen ja Suoperän (2010) mukaan toimintaterapeutteja voitaisiin hyödyntää tämän asiakasryhmän parissa enemmän. Hanna Ruohosen (2013) opinnäytetyön haastattelututkimuksen mukaan toimintaterapialla on selvä paikka työllistymistä tukevissa palveluissa ja toimintaterapeuttien osaamista hyödyntämällä olisi mahdollista osittain ratkaista työllistymiseen liittyviä ongelmakohtia. Ammattikunnan markkinointia kyseiselle kentälle tulisi lisätä (Ruohonen 2013, 23).

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa tietoa toimintaterapeuttien työllistymisestä sosiaalisen työllistämisen toimialan palveluihin. Opinnäytetyön tavoitteena on tuoda esille keinoja, joiden avulla toimintaterapeuttien työllistymistä voitaisiin edistää kyseiselle toimialalle. Opinnäytetyö toteutettiin sähköisenä kyselytutkimuksena Toimintaterapialiiton jäsenille ja aineisto analysoitiin sekä määrällisen että laadullisen tutkimuksen keinoin. Työtä ohjaavana viitekehysenä toimii Toimintaterapianimikkeistö.

Toimeksiantajamme eli Valtone-hanke (2013 - 2015) on Honkalampi-säätiön KASKI Työvalmennuksen alainen hanke, joka on kohdennettu 18 – 45 -vuotiaille neuropsykiatrisista erityisongelmista kärsiville aikuisille. Hankkeessa käytetään työmenetelminä työelämälähtöistä neuropsykiatrista valmennusta ja toimintaterapiaa. Hankkeen tavoitteena on luoda menetelmiä elämänhallinnan ja sopeutumisprosessin tukemiseksi sekä kehittää menetelmiä tämän asiakasryhmän kouluttautumista ja työelämään valmentautumista varten. Opinnäytetyön aihe nousi esille hankkeessa työskentelevän toimintaterapeutin kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta. Yhteistyökumppanin edustajana toimivan toimintaterapeutin käytännön työssä oli ilmennyt selkeitä hyötyjä toimintaterapiaosaamisesta ja otettiin lisää tutkimusta sekä kehitystyötä aiheen tiimoilta. (Honkalampisäätiö 2015.)

2 TOIMINTATERAPEUTIN AMMATTI

World Foundation of Occupational Therapy WFOT (2010) määrittelee toimintaterapeutin asiakasläh- töiseksi terveysalan ammattilaiseksi, jonka antamien palveluiden tavoitteena on mahdollistaa yksilön osallistumisen hänelle merkityksellisiin päivittäisiin toimintoihin. Canadian Association of Occupational Therapy -järjestön mukaan toimintaterapeutti työskentelee terveyden edistämiseksi, toimintakyvyn heikentymisen ennaltaehkäisemiseksi ja toimintaan osallistumisen ylläpitämiseksi, sillä merkitykselli- seen tai itselle tärkeään toimintaan osallistuminen ylläpitää hyvinvointia. (CAOT, 2015.)

Toimintaterapeuttien laajaan koulutukseen kuuluu poikkitieteellisiä aineita, kuten lääketieteen, sosi- aalisen käyttäytymisen psykologiaa ja toiminnan tieteen opintoja. Toimintaterapeutit voivat työsken- nellä asiakkaiden kanssa, joilla on vamma tai häiriö kehon rakenteessa tai sen toiminnassa aiheuttaen terveydentilan muutoksen. Toimintaterapeutin asiakkaana voi olla henkilö, jonka osallistuminen päi- vittäisiin toimintoihin on rajoittunutta, tai kuuluvat johonkin sosiaaliseen tai kulttuuriseen vähemmis- tön. (WFOT 2010.)

Toimintaterapeutit voivat antaa erilaisia hyvinvoinnin edistämiseen tähtäviä palveluja, kuten arvi- oinnin, intervention, konsultoinnin, neuvonnan ja ohjauksen muodossa (Ellexon, Larson ja Delany 2011, 55 – 57). Suomen toimintaterapianimikkeistön mukaan toimintaterapeutin työ sisältää asiak- kaan toimintamahdollisuuksien arviointia, niiden edistämistä, toimintamahdollisuuksia edistävää neu- vontaa ja ohjausta, muuta toimintaterapian asiakastyötä, asiantuntija- ja koulutustehtäviä tai johta- miseen ja kehittämiseen liittyviä työtehtäviä. (Harra 2003, 16 – 20). Toimintakokonaisuuksilla tarkoi- tetaan itsestä huolehtimista, asioimista ja kotielämään liittyviä toimintoja, koulunkäyntiä ja opiske- lua, työtä, yhteiskunnallista osallistumista, vapaa-aikaa/leikkiä ja lepoa (Holma 2003, 32.)

Toimintamahdollisuuksien arviointi

Creekin mukaan (2010) arviointi tarkoittaa tiedon keräämisen, analysoinnin ja tulkitsemisen prosessia, joka itsessään on merkittävä ja kiinteä osa toimintaterapiainventiota. Toimintaterapeutti hahmottaa asiakkaan toiminnan kokonaiskuvaa yhteistyössä asiakkaan kanssa tunnistaakseen, ja ymmärtääkseen hänen elämässään olevan toiminnan kirjoa ja luonnetta sekä, toimintojen välistä tasapainoa (Creek 2010, 217, 223 - 224, 230.) Toimintaterapianimikkeistön (2003) mukaan asiakkaan toimintamahdolli- suuksien arviointiin sisältyy asiakkaan elämäntilanteen selvittäminen, toimintakokonaisuuksien hallin- nan arviointi, ympäristössä selviytymisen arviointi, taitojen arviointi, toimintavalmiuksien arviointi ja muiden toimintaa mahdollistavien tekijöiden arviointi. Toimintaterapeutti arvioi asiakkaan kykyä suo- riutua itselle merkityksellisistä toiminnoista ja toimintakokonaisuuksista. (Holma 2003, 32). Toiminta- terapeutin arviointi voi kohdentua yleiseen toiminnalliseen suoriutumiseen tai johonkin tiettyyn osa- alueeseen toiminnallisesta suoriutumisesta (Creek 2010, 222 - 223.) Arviointi voidaan kohdentaa esi- merkiksi asiakkaan taitojen osatekijöihin kuten valmiuksiin. Valmiustason arviointiin toimintaterapeutit käyttävät erilaisia havainnointitilanteita, testejä sekä mittaus- ja testivälineitä. (Holma 2003, 32).

Toimintaterapeutti ottaa arvioinnissa huomioon toiminnan kontekstin ja ympäristön, jossa toiminta tapahtuu (Dunn, 2005, 27; Ellexon, Larson ja Delany 2011, 55 - 57), sillä ympäristöllä on suuri vaikutus yksilön toiminalliseen suoriutumiseen (Polatajko, Backman, Baptiste, Davis, Eftekhar ym. 2007, 48).

Toimintaterapeutti arvioi ympäristön fyysiset, sosiaaliset, kulttuuriset, ja ajalliset ominaisuudet, jotka vaikuttavat yksilön suoriutumiseen toiminnasta (Dunn, 2005, 27). Toimintaterapeutit osaavat arvioida, kuinka ympäristö tukee tai estää toimintaa (Capo 2000, 205 - 206). Kokonaisvaltaisen arvioinnin pohjalta toimintaterapeutti luo yksilöityjä interventiostrategioita räätälöitynä asiakkaan tarpeisiin (Prior ja Duncan 2009, 75 - 78.)

Toimintamahdollisuuksien edistäminen

Asiakkaan toimintamahdollisuuksien edistäminen sisältää Toimintaterapianimikkeistön mukaan toimintakokonaisuuksien hallinnan ja/tai ympäristössä selviytymisen edistämistä, taitojen vahvistamista toiminnassa, toimintavalmiuksien parantamista, muiden toimintaa mahdollistavien tekijöiden edistämistä (esimerkiksi apuvälineen sovitusta, luovutus, käytön opastus ja seuranta) tai suunnitelman luomista asiakkaan toimintamahdollisuuksien edistämiseksi (Holma 2003, 32.) Toiminnan mahdollistaminen on toimintaterapiassa esiintyvän asiakaslähtöisyyden, asiakkaan voimaantumisen ja toiminnallisen oikeuden perusta (Townsend, Beagan, Kumas-Tan, Versnel, Iwama ym. 2007, 99.) Mahdollistaminen ja asiakaslähtöisyys ovat prosesseja, joiden avulla toimintaterapeutit helpottavat toiminnallista suoriutumista ja toimintaan sitoutumista (Turpin ja Iwama 2011, 121.)

McCull (2003) kuvaa toimintaterapeuttien toimintaan vaikuttamisen taidoksi toimintaterapeutin kyvyn muuttaa asiakkaan yksilötekijöitä. Toimintaterapeuteilla on taito suoraan korjata toiminnallisen suoriutumisen ongelma, etsiä kompensoivia keinoja, tukea ympäristön muutosta toimintamahdollisuuksien edistämiseksi tai tarjota terapeuttisia aktiviteetteja, jotka edistävät mukautumista. (McCull, 2003, 179 - 181.) Toiminnan analyysistä saamien tietojen avulla voidaan lähteä tavoittelemaan tasapainoa yksilön ja toiminnan välille, ja löytää toiminnan terapeuttinen potentiaali (Kielhofner ja Forsyth, 91 - 94.)

Toiminnan analyysiä pidetään toimintaterapeutin yhtenä ydin taidoista (Creek 2010, 212; Kielhofner ja Forsyth, 91 - 94.) Se perustuu teoreettiseen tietoon, joka auttaa tunnistamaan kunkin toiminnan erityispiirteet ja niiden vaikutukset yksilöön. Toiminnasta pyritään selvittämään analyysin avulla, fyysisten, sensoristen, sosiaalisten, kulttuuristen ja tunnetaitojen sekä havaintotaitojen kognitiivisten vaatimusten erityispiirteet. Toiminnan analyysille ei ole yksittäistä määritelmää. (Kielhofner ja Forsyth, 91 - 94.) Hagedornin (2001) määritelmän mukaan toiminnan analyysi on toiminnan hajottamista tehtäväkomponentteihin sekä suoriutumisen komponenttien objektiivista ja subjektiivista tutkimista, jolloin sen avulla arvioidaan toiminnan terapeuttista potentiaalia ja oleellisuutta kuntoutussuunnitelmaan nähden. Creek (2010) kuvaa perinteisen toiminnan analyysin toiminnan suoriutumisvaatimusten tunnistamiseksi, ja laajennetun toiminnan analyysin sisältävän myös muiden komponenttien tunnistamisen.

Toimintamahdollisuuksia edistävä neuvonta ja ohjaus

Toimintamahdollisuuksia edistävä neuvonta ja ohjaus sisältävät toimintakokonaisuuksien hallintaa, taitojen vahvistamista, toimintavalmiuksien parantamista, ympäristössä selviytymistä, ortoosin, apuvälineiden, kuntoutuspalveluiden tai muuta asiakkaan toimintamahdollisuuksia edistävää neuvontaa ja ohjausta. (Holma 2003, 32.) Asiakkaan ohjaus ja neuvonta tarkoittaa opettavaa kokemusta, jossa

yhdistyy opettamisen, ohjaamisen ja käytöksen muokkaamisen menetelmät, jotka vaikuttavat asiakkaan tietämykseen ja terveyskäyttäytymiseen. Se on interaktiivinen prosessi, joka auttaa asiakasta osallistumaan aktiivisesti omaan kuntoutusprosessiinsa. Asiakkaan ohjaus ja neuvonta ovat osa toimintaterapian käytännön ydintä ja se on mukana kaikilla toimintaterapian osa-alueilla. Se voi tähdätä asiakkaan käytöksen, asenteen, uskomusten, itseluottamuksen, taitojen tai päätöksentekokyvyn muokkaamiseen. Edukaation sisältö, sen muoto, ajoitus on harkittava ja toteutettava toimintaterapiassa huolellisesti. On myös arvioitava asiakkaan terveydentilan vaikutukset tiedon ymmärtämiseen, joten toimintaterapeuteilla tulee olla tietoa ja taitoa terveydentilan vaikutuksista, jotta ohjaus ja neuvonta ovat pätevää ja tehokasta. (Hoffmann 2009, 157 - 159, 171).

3 SOSIAALISEN TYÖLLISTÄMISEN TOIMIALA

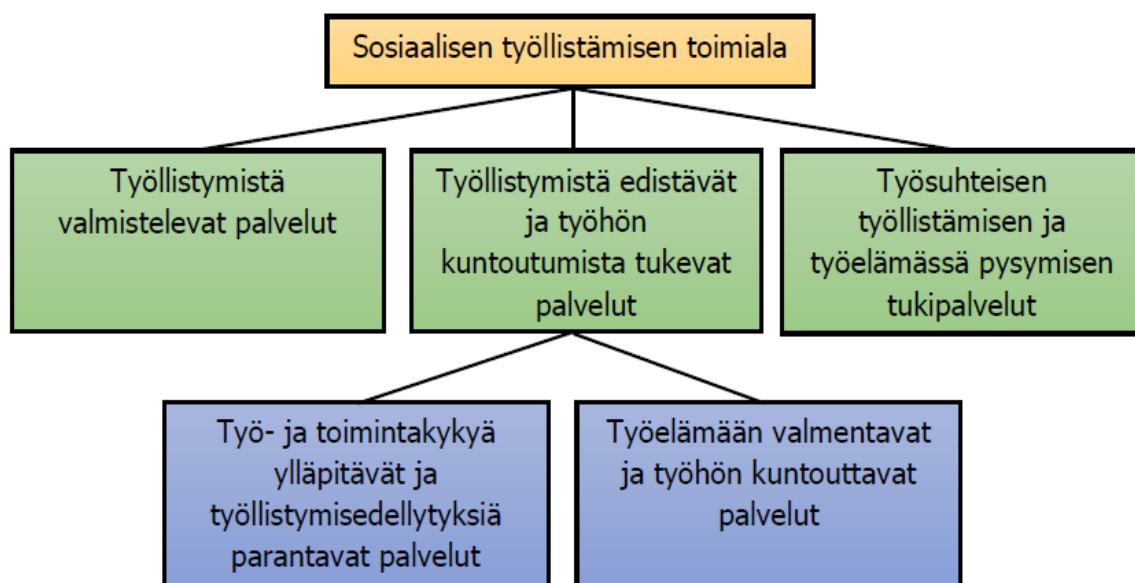
Työikäisten väestön suhteellisen vähenemisen myötä on pidetty tärkeänä, että mahdollisimman monen työpanos tulisi työmarkkinoiden käyttöön (Härköpää ym. 2013, 9). Suomessa työllistymistä sekä työttömyyden ehkäisyä edistetään monin keinoin eri ministeriöiden hallinnon alueilla. Yhtenäistä käsitteistöä näiden eri toimijoiden välillä ei ole, ja palvelut ovat osittain päällekkäisiä. Tässä työssä käytetään työllistymistä edistäviä palveluista sosiaalisen työllistämisen toimialan käsitettä, sillä se kattaa kaikki työllistämiseen liittyvät palvelut sekä palveluiden tuottajat. (Ylipaavalniemi 2005, 8.) Tässä luvussa kerrotaan sosiaalisen työllistämisen toimialasta ja käsitellään tutkimuksen kannalta oleelliset sosiaalisen työllistämisen toimialan palvelut

Sosiaalisen työllistämisen toimialan palveluja tarjotaan erilaisissa toimipisteissä, kuten työkeskuksissa, työpajoissa, monipalvelukeskuksissa ja työtoimintakeskuksissa (Ylipaavalniemi 2005, 8) sekä yrityksissä ja projekteissa. Työllistämispalvelujen tuottajia on julkisella, kolmannella sekä yksityisellä sektorilla. Sosiaalisen työllistämisen toimiala kuuluu työ- ja elinkeinoministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, sisäministeriön sekä oikeusministeriön hallinnon alueille. Palveluita ostavat eri tahot, kuten Kela, työ- ja elinkeinohallinto, kunnat ja kuntayhtymät, työeläkelaitokset, vakuutusyhtiöt, oppilaitokset ja rikosseurantalaitos. (Välimaa ym. 2012, 5, 5.)

Sosiaalisen työllistämisen toimialan tavoitteena on mahdollistaa ihmisten osallisuus sekä mahdollisuus osallistua yhteiskuntaan. Toimiala pyrkii mahdollistamaan jokaiselle ihmiselle mahdollisuuden tehdä työtä valitsemallaan uralla. Palveluiden järjestämisessä kunnioitetaan yksilöllisyyttä ja suunnitellaan, toteutetaan sekä arvioidaan työllistymisprosessia joustavasti tasavertaisina toimijoina asiakkaan kanssa. Sosiaalisen työllistämisen toimialalla nähdään tärkeinä arvoina osallisuus, yhdenvertaisuus, yksilöllisyys ja vastuullisuus. Sosiaalisen työllistämisen toimialan palvelujen asiakkaita ovat heikossa työmarkkina-asemassa olevat henkilöt, joilla on pidempiaikaisia ongelmia työllistyä vapaille työmarkkinoille. Työllistymisen haasteina voi olla niin diagnosoitu vamma tai sairaus, päihdeongelmat, heikko tai vanhentunut koulutustaso, vähäinen työkokemus, asenne- ja velkaongelmat tai huono kielitaito. (Välimaa ym. 2012, 5, 15.) Yleisellä tasolla sosiaalisen työllistämisen toimialan asiakkaisiin lukeutuu myös työllistämispalveluja asiakkailleen ostavat tahot, kuten kunnat, Kela ja työhallinto sekä työllistämisyksiköiden muita palveluita ja tuotteita ostavat tahot (Ylipaavalniemi ym. 2005, 12).

Sosiaalisen työllistämisen toimialalla on käytössä lukuisia erilaisia nimikkeitä. Käytettyjä nimikkeitä ovat muun muassa työvalmentaja, yksilövalmentaja, palveluohjaaja, työhönvalmentaja tai tuetun työllistämisen työhönvalmentaja. (Ylipaavalniemi ym. 2005, 18.) KELA määrittelee työhönvalmennusta koskevassa kuntoutusstandardissaan, että kelan työhönvalmennus tulee toteuttaa työparin ja vähintään 1 erityistyöntekijän toimesta. Työpari koostuu työelämän asiantuntijasta ja sosiaalityöntekijästä tai sosionomista, psykologista tai kuntoutuksen ohjaajasta. Kuntoutukseen tulee osallistua enintään 2 erityistyöntekijää, joiden tulee myös olla eri ammatinedustajia. Erityistyöntekijänä voi työskennellä muun muassa psykologi, sosiaalityöntekijä, kuntoutusohjaaja tai työfysioterapeutti. (Kela työhönvalmennus 2015, 3-4.) Työelämänasiantuntija on yleisen kuntoutuksen standardin mukaan tehtävänimi ja koulutustasovaatimuksena on vähintään ammattikorkeakoulutasoinen tai vanha opistotasontutkinto (Kela 2015,43).

Sosiaalisen työllistämisen toimialan palvelut voidaan jäsentää muun muassa niiden tavoitteiden mukaisesti kolmeen pääryhmään. (1.) Työllistymistä valmisteleviin palveluihin, (2.) työllistymistä edistäviin ja työhön kuntoutumista tukeviin palveluihin (3.) työsuhteiseen työllistämiseen ja työelämässä pysymisen tukipalveluihin. Työllistymistä edistävät ja työhön kuntoutumista tukevat palvelut voidaan jakaa vielä työ- ja toimintakykyä ylläpitäviin ja työllistymisedellytyksiä parantaviin palveluihin, sekä työelämään valmentaviin ja työhön kuntouttaviin palveluihin. Täsmällistä rajanvetoa palveluiden välille ei voida vetää, sillä ne ovat osiltaan päällekkäisiä ja sisällöltään samansuuntaisia. Palveluihin sijoittumiseen vaikuttaa henkilön työmarkkina-asema, työsuhteen luonne tai työttömyyteen liittyvät etuudet. (Välimaa ym. 2012, 22 - 24.)

KUVIO 1. Sosiaalisen työllistämisen palveluiden jako toiminnan tavoitteiden mukaisesti (Välimaa ym. 2012, 24 – 31).

Ammatillinen kuntoutus on tarkoitettu työssä käyvälle tai muulle henkilölle, jonka työkyky on uhattuna sairauden johdosta. Ammatilliseen kuntoutukseen kuuluu monenlaisia palveluita, kuten arviointitutkimus, työ- ja koulutuskokeilu, työharjoittelu, työelämävalmennus, palkkatuettu työ, työhönvalmennus ja kuntouttava työtoiminta. Ammatillista kuntoutusta järjestää niin Kela, työ- ja elinkeinohallinto, työeläkelaitos kuin vakuutusyhtiö. Järjestämisvastuu riippuu henkilön kuntoutuksen tarpeesta ja elämäntilanteesta. Kelan järjestämisvastuuseen kuuluu vaikeasti vammaisten ja vähäisen työkokemuksen omaavien kuntoutus, TE-hallinto järjestää osatyökykyisten asiakkaidensa ammatillisen kuntoutuksen, työeläkelaitos pitkään työssä olleiden ja vakuutusyhtiöt onnettomuudesta, tapaturmasta tai ammattitaudista kuntoutuvien ammatillisen kuntoutuksen. (Välimaa ym. 2012, 31.)

3.1 Työllistymistä valmistelevat palvelut

Työllistymistä valmisteleviin palveluihin jaotellaan arviointi-, ohjaus- ja neuvontapalveluja sekä etsivä nuorisotyö ja päivätoiminta. Näiden palvelujen avulla arvioidaan asiakkaan työllistymisedellytyksiä ja -mahdollisuuksia sekä etsitään vaihtoehtoisia ratkaisuja työttömyyteen. Valmisteleviin palveluihin ei

kuulu itsessään työllistymistavoitteita, mutta ne tuottavat hyödyllistä tietoa työllistymisprosessin suunnitteluun. Suurin osa sosiaalisen työllistämisen toimialan toimijoista toteuttaa arviointipalveluja erillispalveluina tai osana pidempää työllistämisprosessia. Kuntoutustarveselvitys tai -tutkimus on ammatillista kuntoutusta edeltävä monipuolinen lääketieteellinen, sosiaalinen ja psykologinen tutkimus. Näitä selvityksiä tai tutkimuksia tehdään muun muassa kuntoutuslaitoksissa, keskussairaaloiden kuntoutus-tutkimusyksiköissä, valmennusyksiköissä ja työlinikoissa. (Välimaa ym. 2012, 22 - 24.) Toimintaterapeuttien ammattitaitoa olisi mahdollista hyödyntää arvioinnissa monella tavalla, sillä toimintaterapeutti voi analysoida työhön liittyvän toiminnan vaatimukset, asiakkaan taitotasoa sekä työssä kehittymisen potentiaalia. Toimintaterapeutti voi kerätä tietoa mukauttamisen, kompensoinnin tai toiminnallisen muutoksen tarpeesta ja tämän tiedon perusteella arvioida työn mukauttamis- ja soveltamismahdollisuudet. (Ellexon, Larson ja Delany 2011, 55 - 57.)

Vammaispalvelulain (8 b §) mukaan vammaisille henkilöille tulee järjestää päivätoimintaa, joka on elämässä selviytymistä tukevaa ja sosiaalista vuorovaikutusta edistävää toimintaa (Vammaispalvelulaki 1987, 8 b §). Päivätoiminnassa harjoitellaan päivittäisiä toimintoja sekä järjestetään toimintakykyä ylläpitävää toimintaa ilman työllisyyteen tähtäviä tavoitteita (Välimaa ym. 2012, 25). Toimintaterapian näkökulmasta hyvinvointia voidaan ylläpitää ja edistää toiminnallisen tasapainon avulla, mikä tarkoittaa yksilölle tärkeiden toimintakokonaisuuksien välistä tasapainoa (Wagman, Håkansson ja Björklund 2012).

3.2 Työllistymistä edistäviin ja työhön kuntoutumista tukevat palvelut

Työllistymistä edistäviin ja työhön kuntoutumista tukeviin palveluihin lukeutuu laajasti eri palveluja ja palveluprosesseja, joissa toteutetaan kuntoutusta, valmennusta, ohjausta, koulutusta, työllistämistä sekä muita avoimille työmarkkinoille tukevia toimia. Näitä palveluja voidaan jäsentää vielä toiminnan tavoitteen mukaisesti työ- ja toimintakykyä ylläpitäviin ja työllistymisedellytyksiä parantaviin palveluihin sekä työelämään valmentaviin ja työhön kuntouttaviin palveluihin. (Välimaa ym. 2012, 25.)

Työ- ja toimintakykyä ylläpitävät ja työllistymisedellytyksiä parantavat palvelut

Työ- ja toimintakykyä ylläpitäviä ja työllistymisedellytyksiä parantavia palveluita ovat muun muassa työ- ja koulutuskokeilut, kuntouttava työtoiminta, työtoiminta, avotyötoiminta, yksilövalmennus, starttivalmennus, pajakoulu, ammattistartti ja yhdyskuntapalvelu (Välimaa ym. 2012, 25). Julkisessa yritys- ja työvoimapalvelulaissa (5 §) määritellään työkokeilu työ- ja elinkeinotoimiston tarjoamaksi palveluksi, jossa tuetaan asiakkaan paluuta työmarkkinoille. Työkokeilu tapahtuu työpaikalla, joka voi olla julkisella, yksityisellä tai kolmannella sektorilla. Koulutuskokeilu on palvelu, jonka avulla selvitetään asiakkaan ammatinvalinta- ja uravaihtoehtoja oppilaitoksessa tai työkokeilussa työpaikalla. (Laki julkisesta yritys- ja työvoimapalvelusta 2012, 5 §.) Kuntouttavalla työtoiminnalla edistetään pitkäaikaistyöttömän elämänhallintaa ja luodaan mahdollisuuksia työllistymiselle. Se on lakiin perustuva palvelu, jossa ei synny työsuhdetta asiakkaan ja palveluntarjoajan välille. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2001, 2 §). Työtoiminta on työn kaltaista toimintaa, jossa ei myöskään synny työsuhdetta. Se on tavoitteellista toimintaa ja siinä pyritään edistämään asiakkaan työkykyä ja sosiaalisia taitoja tukien avoimille työmarkkinoille siirtymistä. (Välimaa ym. 2012, 26.)

Työllistymistä edistäviin ja työhön kuntoutumista tukeviin palveluihin lukeutuu edellä kuvattujen palvelujen lisäksi avotyötoiminta, yksilövalmennus, starttivalmennus, pajakoulu, ammattistartti ja yhdyskuntapalvelu. Avotyötoiminta toteutuu tavallisella työpaikalla ilman työsuhdetta kyseiseen työnantajaan. Sosiaalihuollon asiakkaana avotyötoiminnasta voi saada kunnan tai muun julkishallinnon maksamaa työosuusrahaa. (Kehitysvammaisten tukiliitto Ry.) Yksilövalmennuksessa tuetaan asiakkaan toimintakykyä ja elämänhallintaa. Siinä luodaan kokonaiskuva asiakkaan tilanteesta ja tehdään valmennussuunnitelma. Yksilövalmennuksen tavoitteena on tukea yksilön mahdollisuuksia suoritua arkielämän toiminnoista. (Koskinen ja Hautaluoma 2009, 48 – 49.) Starttivalmennus on matalan kynnyksen palvelu asiakkaille, joilla on haasteita päivärytmin ylläpitämisessä tai erilaisia riippuvuuksia, mielenterveysongelmia, oppimisvaikeuksia tai muita puutteita arjenhallinnassa. Toiminta tapahtuu työpajoilla ja siinä ohjataan asiakasta kiinnittymään tavoitteelliseen toimintaan yksilövalmennuksen menetelmin. (Välimaa ym. 2012, 27.)

Työelämään valmentavat ja työhön kuntouttavat palvelut

Työelämään valmentavia ja työhön kuntouttavia palveluita ovat työvalmennus, työhönvalmennus ja tuotantokoulu. Työvalmennus on taas yksilöllisesti suunniteltua ja tavoitteellista työn avulla työ- ja toimintakyvyn edistämistä. (Klem 2013,12.) Työhönvalmennuksen tavoitteena on edistää asiakkaan työkykyä ja ammatillista osaamista sekä työllistyminen vapaille työmarkkinoille. Työhönvalmennus voi tapahtua työpaikoilla tai erilaisissa työllistämisyksiköissä. Työhönvalmennusprosessin aikana tuetaan työnantajaa erilaisin palvelujärjestelmän tukikeinoin, kuten palkkatuella, työolosuhteiden järjestelytuella ja työ- tai työhönvalmentajan tuella työsuhteen tai toimenpiteen (kuten työkokeilun, työharjoittelun tai työelämävalmennuksen) aikana. Työhönvalmennusta järjestää monet eri tahot. (Välimaa ym. 2012, 28.)

Kelan työhönvalmennus tukee kuntoutujaa pysyäkseen, palatakseen tai sijoittuakseen vapaille työmarkkinoille. Se on osa kelan järjestämää ammatillista kuntoutusta, jonka tarkoituksena on työ- ja ansiokyvyn tukeminen, parantaminen tai työkyvyttömyyden ennaltaehkäiseminen. Työhönvalmennuksessa etsitään kuntoutujalle hänen toiveitaan, osaamistaan ja taitojaan vastaavaa sekä terveydentilaan soveltuvaa palkallista työtä. Työhönvalmennuksessa tuetaan ja ohjataan kuntoutujaa yksilöllisesti sekä tarjotaan työnantajalle tukitoimia kuntoutujan työllistämiseen. (Välimaa ym. 2012, 28.)

Ennen työhönvalmennuksen aloittamista asiakkaan heikentynyt työkyky ja työkyvyttömyyden uhka tulee arvioida sekä osoittaa kuntoutustutkimuksin. Kuntoutuja, työpari ja erityistyöntekijät suunnittelevat ja laativat työhönvalmennukselle tavoitteet GAS- menetelmää käyttäen. (Kela 2015, 2-4.) Työhönvalmennuksen alussa muodostetaan kokonaisvaltainen käsitys kuntoutujan tilanteesta ja laaditaan tavoitteet. Omaohjaaja, joka on työparin jäsen, keskustelee kuntoutujan kanssa työhönvalmennukseen liittyvistä toiveista, kuntoutujan vahvuuksista, rajoitteita ja kuntoutukseen liittyvistä asiakirjoista sekä tarvittavista apuvälineistä. (Kela 2015, 9-10.) Valmennusvaiheessa omaohjaaja tarjoaa muun muassa tukea kuntoutujalle sekä työnantajalle työtehtävien räätälöinnissä ja sovittamisessa vastaamaan kuntoutujan taitotasoa ja valmiuksia (Kela 2015, 13). Työhönvalmennuksessa kuntoutujan voimavaroja ja itsenäisyyttä tuetaan moniammatillisesti työparin ja erityistyöntekijöiden toimesta työs-

kentelemällä tasa-arvoisessa yhteistyökumppanuussuhteessa innostajana ja mahdollisuuksien avaajana (Kela 2015, 8-9). Kela järjestää työhönvalmennusta mielenterveyskuntoutujille, joka on samankaltaista kuin muu KELA:n järjestämä työhönvalmennus, mutta siinä erityisesti huomioidaan mielenterveyshäiriöiden erityistarpeet. Valmennuksen aikana tukea tarjotaan myös työnantajalle sekä pyritään turvaamaan kuntoutujan työstä selviytyminen. Tärkeää on antaa kuntoutujalle pitkäkestoista tukea työn etsintään, ohjausta työn tekemiseen ja tuki työelämään siirtymiseen. (Kela MTK-työhönvalmennus 2015, 2.)

Toimintaterapeutit voivat tarjota asiakkaille palveluitaan, jotka voivat tähdätä työmahdollisuuksien tunnistamiseen, niiden tutkimiseen tai laajentamiseen, työssä tarvittavien taitojen kehittämiseen tai työkyvyn ylläpitoon tai sen säilyttämiseen. He voivat tarjota konsultointipalveluja, työvälineiden, työtarvikkeiden ja työympäristön mukauttamisesta. Toimintaterapeutin toteuttama työkyvyn ylläpitoon tai sen säilyttämiseen kohdistuva neuvonta ja ohjaus voi sisältää informointia kehon toimintaperiaatteista ja nivelten suojelusta, erilaisista stressin ja kivun hallitsemisstrategioista, ergonomian huomiointin ja oiretiedostuksen lisäämiseen terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi ja vammautumisen estämiseksi. Myös avustavan teknologian käytön ohjaus ja neuvonta kuuluvat toimintaterapeutin antamiin palveluihin. (Ellexon, Larson ja Delany 2011, 55 – 57.) Asiakkaan ohjaus ja neuvonta ovat osa toimintaterapian käytännön ydintä ja se on mukana kaikilla toimintaterapian osa-alueilla. Se voi tähdätä asiakkaan käytöksen, asenteen, uskomusten, itseluottamuksen, taitojen tai päätöksentekokyvyn muokkaamiseen. (Hoffmann, 2009, 157–159,171.) Toimintaterapeutit auttavat löytämään tasapainon työnantajan työhön liittyvien odotuksien ja asiakkaan taitojen ja tarpeiden välille (Capo 2000, 205 – 206) sekä neuvottelevat asiakkaan kanssa yhteistyössä arvioinnin ja interventioiden painotuksesta (Park, 2009, 105-106).

Työvalmennuksessa tuetaan työtehtävien ja -taitojen harjoittamista, työelämätaitojen kehittymistä sekä työllistymistä vapaille työmarkkinoille. Yksilövalmennuksessa pureudutaan valmentautujan elämäntilanteeseen kokonaisvaltaisesti ja tarjotaan moniammatillista tukea arjenhallinnan taitojen ja toimintakyvyn edistämiseksi. Yksilövalmennus tukee työvalmennuksen tavoitteita ja sitä voidaan toteuttaa myös ryhmämuotoisena. (Klem 2013, 12.) Tuetun työllistymisen työhönvalmennus on työllistymistä avoimille työmarkkinoille työhönvalmentajan avustuksella. Työhönvalmentaja opastaa työnhauussa, työsuhteen luomisessa sekä tukee työsuhteen syntymisen jälkeen työntekijää sekä työnantajaa. Palvelua tarjotaan vammaisille, vajaakuntoisille sekä vaikeasti työllistyville. Tuetun työllistymisen palveluita tarjoavat monet monipalvelukeskukset ja yksityiset palveluntarjoajat. (Vates, Tuettu työllistyminen.) Tuettu työllistyminen, Supported employment, on Amerikassa alun perin kehitetty työskentelymenetelmä, joka on yksi harvoista ammatillisen kuntoutuksen toimintamuodoista, jolla on vahva tutkimuksellinen näyttö (Härkäpää, Harkko ja Leinikoinen 2013, 9). Tällä hetkellä tuetun työllistämisen käytännön toteutuksessa on kirjavuutta eri maiden välillä, mikä vaikuttaa sen tuloksellisuuteen (EUSE TOOLkit, 4). Esimerkiksi Euroopan komission -tutkimusraportissa (2011) kerrotaan kahdesta Maltalla toteutetusta Tuetun työllistymisen ohjelmasta, jossa on hyödynnetty toimintaterapiaosaamista. Ohjelmassa toimintaterapeutit ovat antaneet oman ammatillisen näkökulman työttömien kykyihin ja rajoitteisiin yksilöllisen arvioinnin avulla. Arvioinnista saatuja tietoja hyödynnettiin suunnitellussa yksilön paluuta vapaille työmarkkinoille. (Euroopan komissio 2012, 122.)

3.3 Työsuhteiseen työllistämisen ja työelämässä pysymisen tukipalvelut

Työsuhteinen työllistäminen ja työelämässä pysymisen tukipalveluihin kuuluu työsuhteinen työllistäminen edelleen sijoitettuna, oppisopimus, tuettu oppisopimus, siirtymätyö ja työllistyminen työhönvalmentajan tuella. Työsuhteisessa työllistämässä työntekijä työskentelee normaalisti työpaikalla, mutta työsuhde on työntekijän ja työllistämisyksikön välillä. Tämä työllistämispalvelu voi olla sosiaalihuoltolakiin liittyvä työllistäminen tai työntekijälle voidaan maksaa työ- ja elinkeinohallinnon palkkatukea. Oppisopimus on työsuhteeseen perustuva oppisopimuskoulutus, jota täydennetään teoriaopinnoilla oppilaitoksessa. Oppisopimuksen kautta voi suorittaa samoja ammatillisia tutkintoja kuten oppilaitosmuotoisessa koulutuksessa. Tuetussa oppisopimuksessa tarjotaan opiskelijalle yksilöllistä työhönvalmennusta sekä oppisopimusvalmennusta. Palvelun tarkoituksena on tukea opiskelijan arjenhallintaa sekä oppimisvalmiuksiaan. Tuettu oppisopimus on tarkoitettu erilaisille oppijoille, maahanmuuttajille, pitkäaikaistyöttömille sekä työkyvyttömyyseläkkeellä oleville. Klubitalojen siirtymätyö on mielenterveyskuntoutujille tarkoitettua tukea työllistymiseen. Siirtymätyö on määräaikainen (enimmillään 6kk), palkkasuhteinen ja työvalmentajan tukema työjakso. Työhönvalmentajan tuella työllistymisessä etsitään työllistyjän toiveita ja osaamistaan vastaavaa työtä ja tehdään vaihtoehtoisia työllistymisratkaisuja. (Välimaa 2011, 30-31.)

4 TOIMINTATERAPEUTTI TYÖLLISTÄMISEN TOIMIALALLA

Toimintaterapeuteilla voi olla suuri rooli osatyökykyisten työllistymistä edistävän kuntoutuksen prosessissa arvioinnista kuntoutukseen (Gibson ja Strong 2003, 64). Suomessa toimintaterapeutteja työskentelee vielä vähän työkykyä tukevissa palveluissa (Asikainen ja Suoperä 2010, 2), vaikka kansainvälisesti toimintaterapeutteja on hyödynnetty eri maissa työllistymisen tukena. Eri maissa tehdyissä tutkimuksissa ilmeni, että toimintaterapeuttien osaamista on hyödynnetty työllistymistä edistävissä toimintamahdollisuuksien arvioinnissa, toimintamahdollisuuksien edistämisessä ja toimintamahdollisuuksia edistävissä neuvonnassa ja ohjauksessa. Tässä luvussa kerrotaan toimintaterapeuttien hyödyntämisestä työllistämisen toimialalla kansainvälisten tutkimusten perusteella.

Toimintamahdollisuuksien arviointi

Työllistymistä edistävien palveluiden arviointiprosesseissa toimintaterapeutti kerää tietoa asiakkaan voimavaroista, tarpeista, arvoista, kiinnostuksenkohteista, prioriteeteista ja tavoitteista. Toimintaterapeutti etsii tietoa asiakkaan kehon toiminnoista (body functions), suoriutumisen taidoista (performance skills) ja toimintamalleista (performance patterns) sekä työhön liittyvän toiminnan vaatimuksista (demands of the work activity). Tietoa kerätään haastattelujen, havainnoinnin, eri tietokannoista ja erilaisten arviointimenetelmien avulla. (Ellexon, Larson ja Delany 2011, 55 – 57.) McFadden, MacDonald, Fogarty, Le ja Merritt (2010) tutkivat kirjallisuuskatsauksessaan ammatillista arviointia toimintaterapian näkökulmasta ja kuvaavat toimintaterapeuttien tärkeää roolia työhön paluun tukemisessa. McFadden ym. (2010) mukaan toimintaterapeuttien tulisi nostaa esiin vahvuutensa toiminnallisen suoriutumisen arvioinnissa, sillä suurin osa käytetyistä ammatillisista arviointimenetelmistä keskittyy fyysisten kykyjen (abilities) ja kehon toimintojen arviointiin, ja usein huomiotta jää työkkyyn vaikuttavat psykososiaaliset, behavioraaliset ja ympäristöön liittyvät tekijät. Käytettäessä useampaa suoriutumiseen pohjautuvaa (performance-based) arviointimenetelmää toimintaterapeuteilla on mahdollisuus arvioida ja mitata kuinka monitahoinen ja alati muuttuva työympäristö vaikuttaa työntekijän kykyyn suorittaa työtehtävät turvallisesti ja tehokkaasti loppuun. On kuitenkin huomioitava, että suoraan standardoituja, valideja, ja relevantteja suoriutumiseen pohjautuvia arviointimenetelmiä ei toimintaterapiassa vielä ole, vaan niitä tulisi jatkossa kehittää, jotta toimintaterapeutit voivat arvioida oikeaa työkykyä ja työstä suoriutumisen laatua. (McFadden, MacDonald, Fogarty, Le ja Merritt 2010, 47.)

Stergiou-Kita, Rappolt, Kirsch ja Shaw (2009) tutkivat kuinka toimintaterapeutit arvioivat aivovamman saaneiden henkilöiden valmiuksia työhön. Tutkimukseen osallistui 10 toimintaterapeuttia, jotka olivat työskennelleet ammatillisen kuntoutuksen palveluissa 3-27 vuoden ajan. Tutkimuksessa nousi esille, että toimintaterapeuttien toteuttamaan työvalmiuden arviointiin kuului tiedon kerääminen eri lähteistä, yleinen toimintakyvyn arviointi, saadun tiedon ja työn analysointi, asiakkaan kykyjen ja työpaikan välisen kulttuurin yhteensopivuuden arviointi, tulevien ongelmien ennaltaehkäisy ja eri tahojen välisen yhteisymmärryksen luominen. (Stergiou-Kita, Rappolt, Kirsch ja Shaw 2009, 279–281.)

Terry Krupa tarkastelee (2007) kirjallisuuskatsauksessaan 1990 - 2005 ilmestynyttä kirjallisuutta mielenterveysasiakkaiden työllisyyteen liittyvistä interventioista. Krupa (2007) kirjoittaa, että oikeassa työ- tai sitä muistuttavassa ympäristössä tehdyn toimintakyvyn (functional capacity) arvioinnin tuottaneen lupaavia tuloksia työkyvyn (vocational capacity) ennustamisesta. Oikeassa työympäristössä suoritettu arviointi antaa kattavasti tietoa asiakkaan työstä suoriutumisesta, toiminnallisista valmiuksista, ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta ja organisaation rakenteiden vaikutuksesta työstä suoriutumiseen. Toimintaterapeutti oli kirjallisuuden mukaan yksi kolmesta ammattiryhmästä, joka suoritti kyseisiä arviointeja. Krupa (2007) nostaa esille tapaustutkimuksia, joissa toimintaterapeutti on työskennellyt Work Hardening -ohjelmissa. Work hardening -ohjelmissa hyödynnettiin monitahoisia ja aitoja työtehtäviä valmentaa masennuksesta toipuvia työhön paluuseen. (Krupa 2007, 341 - 342). Myös Capo (2001) toteaa kirjallisuuskatsauksessaan, että toimintaterapialla on rooli ammatilliseen kuntoutuksiin liittyvissä arvioinneissa, toimintakyvyn arvioinneissa, työn analysoinnissa, ympäristön mukauttamisessa, avustavan teknologian käytön soveltamisessa, ammatillisuuden ja siihen liittyvien kiinnostuksen kohteiden tutkimisessa sosiaalisten taitojen harjoittelussa, luonnollisen tuen järjestämisessä, ja poikkitieteellisen tiimin yhteistyössä (Capo 2000, 205 - 206).

Toimintamahdollisuuksien edistäminen

Japanissa toimintaterapeuttien osaamista on käytetty kehitysvammaisten henkilöiden työhön siirtymisen ja työssä pysymisen tukena. Arikawa, Goto ja Minenon (2013) tekemässä tapaustutkimuksessa toimintaterapeutit tutkivat työn soveltuvuutta huomioiden arvioinnissa yksilön työkyvyn sekä fyysisen ja sosiaalisen työympäristön. Tapaustutkimuksessa selvisi, että toimintaterapeutit nopeuttivat työn mukauttamisprosessia kehittämällä asiakkaalle yksilöllisiä työtapoja sekä mukauttamalla työympäristöjä ja työvälineitä (Arikawa, Goto ja Mineno 2013, 246, 250). Toimintaterapeutit voivat opettaa asiakkaitaan löytämään kompensoivia strategioita esimerkiksi monimutkaisten kognitiivisten toimintojen hallintaan, jotta he voisivat suoriutua työtehtävistään paremmin (Capo 2000, 205 - 206).

Hugetin (2010) 3- vuotisen seurantatutkimuksen tarkoituksena oli järjestää, toteuttaa ja arvioida toimintaterapian antamaa tukea ammatillisen ja sosiaalisen kuntoutuksen saralla syövästä selviytyneiden kanssa. Toimintaterapian antama tuki oli tarkoitus kohdentaa uudelleen työllistymiseen ja ajankäytön ongelmiin. Tutkimuksessa todettiin, että toimintaterapia interventio paransi tutkittavien elämänlaatua. Hyvin suunniteltu ja systemaattinen toimintaterapia interventio työhön paluun tueksi vastasi kohderyhmän tarpeisiin. Myös kirjallisuus aiheesta tuki tutkimustuloksia. (Huget 2010, 45, 48.) Baxterin ym. (2012) tutkivat toimintaterapeuttien näkökulmaa heidän roolistaan mielenterveysasiakkaiden ammatillisessa kuntoutuksessa. Tutkimuksen mukaan toimintaterapeutit tukivat asiakkaita ymmärtämään ja pohtimaan omia roolejaan työntekijänä sekä arvioimaan omaa suoriutumistaan simuloitujen työtehtävien avulla (Baxter, Prior, Forsyth, Maciver, Meiklejohn, Irvine ja Walsh 2012, 224).

Toimintaterapeutti voi tukea työllistämispalvelujen tavoitteita tukemalla asiakkaan työhön liittyvien taitojen kehittämistä, edistämällä yksilön työhön osallistumisen mahdollisuuksia sekä avustamalla suoriutumaan työhön liittyvästä toiminnasta. Toiminnan analyysin avulla toimintaterapeutti voi myös

mukauttaa työtehtäviä, -ympäristöä tai vaatimuksia. (Ellexon, Larson ja Delany 2011, 55 - 57.) Toimintaterapeutit ymmärtävät myös sosiaalisten kontaktien merkityksen sekä työssä ja työn ulkopuolella olevissa ympäristöissä (Capo 2000, 205 - 206). Toimintaterapeutti voi auttaa tunnistamaan organisaation sisältä ja ulkoapäin työlle asetettuja vaatimuksia sekä kerätä tietoa organisaation kulttuurista, psykologisista ja sosiaalisista tekijöistä. Lisäksi toimintaterapeutti voi interventiossaan pyrkiä edistämään eri keinoin asiakkaan osallistumista työhön liittyvään toimintaan, kuten luomalla erilaisia strategioita sosiaalisten, kommunikaatio-, tunnesäätely-, ja tunteiden käsittelytaitojen kehittämiseen. (Ellexon, Larson ja Delany 2011, 55 – 57.)

Toimintamahdollisuuksia edistävä neuvonta ja ohjaus

Vuonna 2013 julkaistun tutkimuksen mukaan Isossa-Britanniassa tuki- ja liikuntaelinsairauksien parissa työskentelevien toimintaterapeuttien (vastaajista n. 30 %) työstä merkittävä osa oli neuvojen ja tuen antaminen työhön liittyvissä asioissa. 60 % prosenttia vastaajista kertoi olleensa yhteydessä asiakkaidensa työnantajiin ja 21 % kertoi tavanneensa heitä edellisen vuoden aikana. Vastaajista suurin osa työskenteli julkisen terveydenhuollon järjestelmän palveluissa. (Coole, Drummond, Watson, Worthington ja Hammond 2013, 278–285.) Toimintaterapeuteilla on ammatillista taitoa löytää tasapaino työnantajan työhön liittyvien odotuksien ja asiakkaan taitojen ja tarpeiden välille (Capo 2000, 205 - 206).

Capo (2001) tutki toimintaterapian roolia autististen henkilöiden työllistymisen tukena jo olemassa olevan kirjallisuuden kautta. Capo (2001) kuvaa toimintaterapeutin olevan hyödyllinen tiimin jäsen työkyvynarvioinnissa, työn kehittämisessä, työhönsijoituksessa ja työharjoittelussa. Tutkimuksen mukaan kaikkien toimintaterapian asiakasryhmien kanssa toimintaterapeutit edistävät optimaalista tasoa työstä suoriutumisesta, käyttäen ennaltaehkäisyä, arviointia, palauttamista, mukauttamista ja kompensatiotekniikoita tarkoituksenaan lisätä toiminnallista aktiiviteettia työssä. (Capo 2000, 205 - 206.) Toimintaterapeutin tarjoaman ennaltaehkäisevän neuvonnan ja ohjauksen tavoitteena voi olla terveyden ja turvallisuuden edistäminen ja vammautumisen ennaltaehkäisy. Neuvonta ja ohjaus voi sisältää esimerkiksi asento- ja oiretietoisuuden lisäämistä, stressin ja kivun hallitsemisstrategioiden kehittämistä töihin ja tuottavaan toimintaan sekä tiedon jakamista kehon toimintaperiaatteista, nivelien säästämisestä ja ergonomiasta. (Ellexon, Larson ja Delany 2011, 55 – 57.)

Main ja Haig kuvaavat vuonna 2006 ilmestyneessä artikkelissaan Edinsburghin The Astley Ainslie -sairaalan ammatilliseen kuntoutukseen liittyvän yli 6 kuukautta kestävien avotoimintaterapia interventioiden sisältöä. Sairaala järjestää subakuuttia kuntoutusta neurologisiin sairauksiin tai aivohalvaukseen sairastuneille, aivovamman saaneille, kroonisesta kivusta kärsiville ja sydänsairauksista kärsiville aikuisille. 76 tutkimukseen osallistuneen potilaan interventioiden luonteet vaihtelivat, mutta ne sisälsivät työhön tarvittavien taitojen harjoittelua, työhön paluun porrastamista ja työympäristön ja työolosuhteiden muutostöitä. Usein interventioihin sisältyi myös neuvottelua työnantajien ja työnantajatahojen kanssa. 46 tutkimukseen osallistunutta palasi onnistuneesti harjoittamaan aikaisempaa ammattia. Potilaiden kuntoutukseen osallistui muitakin terveydenhuollon ammattilaisia, mutta toimintaterapeutti otti usein vastuun työhön liittyvien ongelmien koordinoinnista. (Main ja Haig

2006,288, 290–291.) Toimintaterapiainterventioon voidaan sisällyttää konsultointi- tai muuta yhteistyötä asiakkaan työhönpaluun mahdollistamiseksi työtehtävien, työtarvikkeiden ja -välineiden sekä työympäristön mukauttamiseksi tai ohjata avustavan teknologian käyttöä. Toimintaterapeutti voi muun muassa suunnitella yksilöllisen kuntoutusohjelman sairauden tai vammautumisen jälkeen työhön palaajalle, tai yksilöllisen suunnitelman koulusta työhön siirtyvälle. (Ellexon, Larson ja Delany 2011, 55 – 57.)

Pohjois-Irlannissa on käytössä vuonna 1992 kehitetty Työklänikka-malli. Malli kehitettiin, kun tunnistettiin samaa mielenterveysasiakasta hoitavien organisaatioiden eristyneisyys toisistaan, ja haluttiin vähentää toimintojen päällekkäisyyttä. Mallissa asiakkaan asioita hoitaa kolme yhteistyökumppania: toimintaterapeutti terveydenhuollosta, työllistymisvirkailija (employment officer) Action Mental Health -organisaatiosta ja vajaakuntoisten työllistymisneuvoja (disablement employment adviser) paikallisen Department of Work and Pensions palvelusta. Toimintaterapeutti on osa molempien organisaatioiden tiimejä, jolloin syntyy tärkeä yhteys mielenterveys- ja työllistymispalveluiden välille. Toimintaterapeuttien ratkaisevaa roolia mielenterveys- ja työllistymispalveluissa painotetaan esimerkkinä hyvästä käytännöstä. (Devlin, Burnside ja Akroyd 2006, 334.)

5 TAVOITTEET JA TARKOITUS

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa tutkimustietoa toimintaterapeuttien työllistymisestä sosiaalisen työllistämisen toimialan palveluihin. Opinnäytetyön tavoitteena on tuoda esille keinoja, joiden avulla toimintaterapeuttien työllistymistä voitaisiin edistää. Tutkimusta ohjaavina tutkimuskysymyksinä on:

1. Työskenteleekö toimintaterapeutteja sosiaalisen työllistämisen toimialan palveluissa?
2. Vastaako toimintaterapeuttien työnkuva heidän koulutusta sosiaalisen työllistämisen toimialan palveluissa?
3. Miten toimintaterapeuttien työllistymistä työkykyä edistäviin palveluihin voi edistää?
4. Mitä hyötyä toimintaterapiasta on sosiaalisen työllistämisen toimialalla?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimusprosessi alkaa tutkimusongelman määrittämisestä (Heikkilä 2014, 23; Vilkkä 2005,45). Opinnäytetyön tutkimusongelma ja aihe nousivat esille toimeksiantajan kanssa käydyissä keskusteluissa. Valtone-hankkeen toimintaterapeutti oli huomionnut käytännön työssään toimintaterapian hyötyjä sosiaalisen työllistämisen toimialalla ja toivoi tarkempaa tutkimusta ammatin hyödyntämisestä kyseisellä toimialalla. Aihetta päätettiin lähteä tutkimaan kyselytutkimuksen keinoin. Opinnäytetyössä pyrittiin selvittämään, miten Suomessa työskentelevät toimintaterapeutit kokevat ammatinsa hyödyt sosiaalisen työllistämisen toimialalla, ja miten toimintaterapeuttien työllistymistä tälle toimialalle voitaisiin edistää.

Tutkimuksen kohderyhmä on toimintaterapeutit, jotka työskentelevät sosiaalisen työllistämisen toimialalla. Tutkimus toteutettiin sähköpostikyselynä, koska haluttiin tavoittaa mahdollisimman laaja vastaajajoukko ympäri Suomen. Sosiaalisen työllistämisen toimialan toimintaterapeuteilla ei ole omaa liittoa tai muuta virallista järjestäytymiskanavaa, jonka kautta olisi mahdollista tavoitella kohdennetusti potentiaalisia vastaajia, joten heitä päätettiin lähestyä TOI-net sähköpostituslistan avulla. Tutkimusmenetelmäksi valittiin kysely, koska haluttiin antaa vastaajille mahdollisuus tuoda esille uusi toimintaterapeuttien työllistymisalue.

Tutkimusongelman määrittelyn jälkeen asetetaan tutkimuksen hypoteesi ja työstetään tutkimussuunnitelma (Heikkilä 2014,23). Tutkimussuunnitelma on työryhmän laatima kirjallinen sopimus tutkimuskäytännöistä ja siitä kuinka tutkimus toteutetaan (Vilkkä 2005, 58). Aiheeseen liittyviin tutkimuksiin ja kirjallisuuteen tutustuttiin ja samalla työstettiin tutkimussuunnitelman valmiiksi syksyllä 2014. Tutkimussuunnitelman työstövaiheessa huolehdittiin tarvittavien lupien hankinnasta. Ohjaus- ja hankkeistamissopimus allekirjoitettiin toimeksiantajan sekä ohjaavan opettajan kanssa. Kysely toteutettiin sähköpostikyselynä, joten osallistuminen oli vapaaehtoista ja tapahtui anonyymisti. Vastatessaan kyselyyn osallistujat hyväksyvät vastausten käytön tutkimuksen aineistona, jolloin erillisiä lupia ei tarvittu. Saateviestissä (liite 1) kuvattiin tutkimuksen aihe, tutkimusjoukko sekä tavoite ja tarkoitus. Saateviestin avulla pyrittiin saavuttamaan tutkimuksen kohdejoukko sähköpostilistan jäsenten joukosta.

Tutkimuksen lähestymistavaksi valittiin monimetodinen lähestymistapa eli triangulaatio, koska siinä voidaan yhdistää sekä laadullisen että määrällisen tutkimusmenetelmän ominaisuuksia (Vilkkä 2005, 53), sekä se lisää tutkimuksemme pätevyyttä eli validiutta (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2009,233). Kvalitatiivisessa tutkimusotteessa aineistoksi saadaan vapaasti kirjoitettua tekstimuotoista aineistoa, josta pyritään nostamaan esille säännönmukaisuuksia (Heikkilä 2005, 16–17), kuten vastaajien mielipiteitä toimintaterapian hyödyistä sosiaalisen työllistämisen toimialalla. Määrällisen tutkimuksen avulla voidaan luoda prosenttiosuuksia ja lukumääriä kiinnostuksen kohteesta (Heikkilä 2005,15). Tämän tutkimusotteen avulla voidaan osoittaa määrällisesti vastaajien parissa käytettyjen työskenteleminenimikkeiden määriä.

Tutkimuksen suunnitteluvaiheessa laadittiin tutkimuksen tavoitteet ja tarkoitus sekä tutkimuskysymykset, jotka ohjasivat kyselyn laadintaa. Verkkokysely on nopea ja taloudellinen tapa kerätä tutkimusaineistoa suurelta joukolta. Tutkimusaineisto voidaan myös tilastoida tilasto-ohjelmalla heti aineiston keruun loputtua. Tilaston keruun mahdollistaa valmiit internetpohjaiset tutkimus- ja tiedonkeruuhjelmat (Heikkilä 2014, 66), joista päätimme käyttää Webropolia.

Tutkimus kohdennettiin toimintaterapeuteille, jotka työskentelevät sosiaalisen työllistämisen toimialalla. Suunnitteluvaiheessa pohdittiin erilaisia keinoja saavuttaa potentiaalisia vastaajia luotettavasti. Aineistonhankinta reittinä päätettiin hyödyntää Toimintaterapialiiton TOInet -sähköpostilistaa, joka on Toimintaterapialiiton jäsenten tiedotuskanava. Postituslista tavoittaa laajan joukon toimintaterapeutteja, mutta huomioitavaa on, etteivät kaikki toimintaterapeutit kuulu Toimintaterapialiittoon, tai ole postituslistan jäseniä.

Tutkimuksen toteutusvaihe

Seuraavassa tutkimusprosessin vaiheessa muodostetaan tiedonkeruuväline eli meidän tutkimuksesamme kyselylomake (Heikkilä 2014, 23). Toteutusvaiheessa laadittiin kysely Webropol-ohjelmalla tutkimussuunnitelman mukaisesti. Kyselylomakkeeseen on tärkeä laatia selkeitä ja spesifejä kysymyksiä, jotta tulokset ovat päteviä. (Hirsjärvi ym. 2009, 202.) Kyselytutkimus haluttiin pitää lyhyenä, jotta siihen vastaamiseen ei kuluisi paljon aikaa. Kokonaisuudessaan kysely muodostui 11 kysymyksestä (liite 2). Kysymykset koostuivat vastaajia kuvaavista ja rajaavista kysymyksistä sekä tutkimuskysymyksiin vastaavista kysymyksistä, kuten taulukosta 1 nähdään.

TAULUKKO 1. Tutkimuskysymykset ja niihin vastausta selvittävät kyselyn kysymykset.

Tutkimuskysymys	Kyselylomakkeen kysymys
Työskenteleekö toimintaterapeutteja sosiaalisen työllistämisen toimialan palveluissa?	2. Työskenteletkö asiakkaan työkykyä edistävissä palveluissa? (monivalintakysymys) 4. Missä työpaikkasi palveluissa työskentelet? (avoin kysymys) 5. Mitä sektoria työpaikkasi edustaa? (monivalintakysymys)
Vastaako toimintaterapeuttien työkuva heidän koulutusta sosiaalisen työllistämisen toimialan palveluissa?	3. Millä nimikkeellä työskentelet? 8. Mitä teet työssäsi eniten? (monivalintakysymys) 9. Työtehtävät vastaavat koulutustani. (monivalintakysymys)
Miten toimintaterapeuttien työllistymistä työkykyä edistäviin palveluihin voi edistää?	7. Miten olet ohjautunut töihin nykyiseen työpaikkaasi? 10. Miten toimintaterapeuttien työllistymistä voidaan edistää sosiaalisen työllistämisen toimialalle, kuten työkeskuksiin, työpajoihin, työtoimintakeskuksiin ym.?
Mitä hyötyä toimintaterapiasta on sosiaalisen työllistämisen toimialalla?	11. Mitä hyötyä toimintaterapiasta on sosiaalisen työllistämisen toimialalla?

Avoimet kysymykset sallivat vastaajien kuvata mielipidettään omin sanoin sekä niiden avulla voimme hyödyntää paremmin vastaajien asiantuntijuutta (Hirsjärvi ym. 2009, 201 - 203). Avointen kysymysten vastauksissa voi tulla esille asioita, joita ei ole etukäteen osattu odottaa (Heikkilä 2014, 47 - 48), mutta monivalintakysymysten vastauksia on puolestaan mielekästä vertailla ja analysoida, koska vastauksissa on vähemmän hajontaa (Hirsjärvi ym. 2009, 201 - 203). Esimerkiksi toimintaterapeuttien työnsisältöä kartoitettiin monivalintakysymyksellä, jonka vaihtoehdot luotiin Toimintaterapianimikkeistön (2003) tarjoaman jaottelun mukaisesti.

Kyselyä laatiessa pyrittiin minimoimaan verkkokyselyyn liittyviä haittoja. Esimerkiksi vastausvaihtoehtojen sekä kysymysten laadinta ja muotoilu voivat vaikuttaa vastaajien suhtautumisen (Hirsjärvi ym. 2009, 195). Tutkimuksen luotettavuutta voi heikentää myös väärinkäsitysten suuri riski (Heikkilä 2014, 18). Kyselytutkimuksen valmisteluvaiheessa toteutetaan pilottitutkimus, jonka avulla pyritään saamaan rakentavaa palautetta kyselyn sisällön ja käytännön toimivuudesta (Hirsjärvi ym. 2009, 204). Pilottikyselyn avulla pyrittiin saamaan palautetta kysymysten ja saateviestin muotoilusta ja käsitteiden ymmärrettävyydestä haittojen välttämiseksi. Pilottikysely lähetettiin tammikuussa 2015 yhteistyötahon toimintaterapeuteille, opponijille ja ohjaavalle opettajalle, jolloin saatiin palautetta saateviestistä ja kyselystä. Kyselylomake muotoiltiin palautteen mukaan selkeämmäksi ja johdonmukaisemmaksi. Varsinainen tutkimuskysely lähetettiin helmikuun 2015 alussa, mutta linkin toimivuudessa oli häiriötä, minkä vuoksi vastausten kerääminen viivästyi suunnitelmasta. Vastauksia kerättiin helmikuussa yhteensä neljän viikon ajan ja helmikuun loppupuolella lähetettiin muistutusviesti vastaajan päättymisajankohdasta.

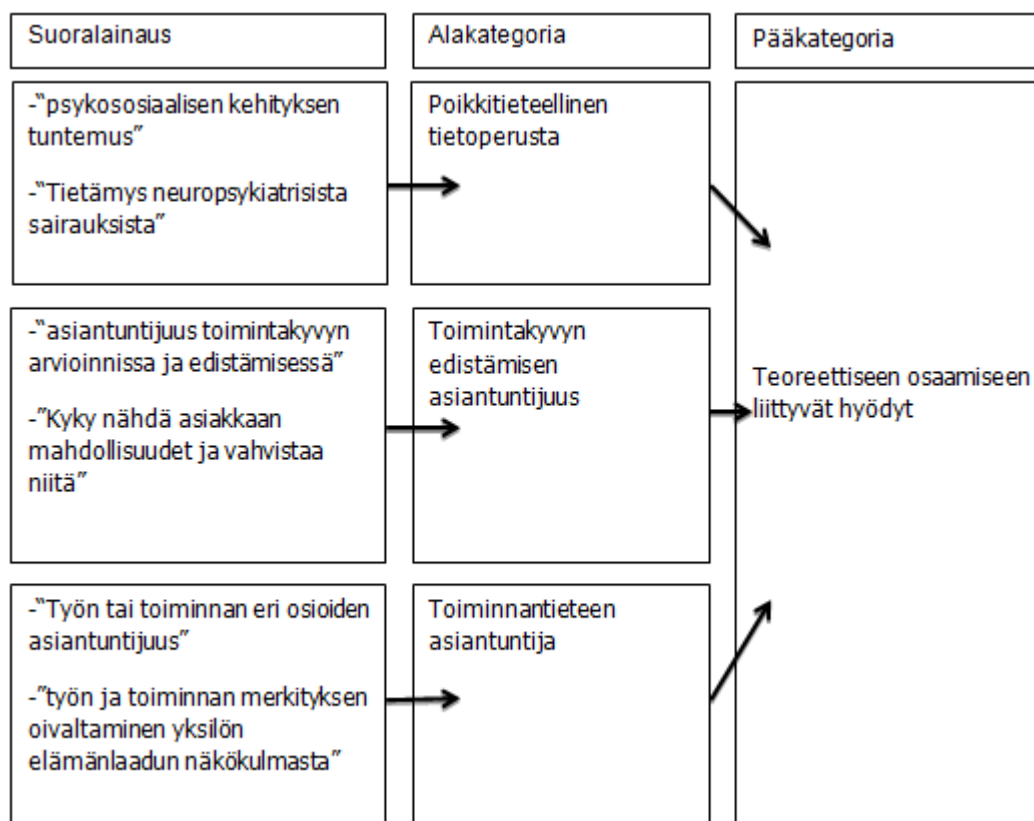
Verkkokyselyissä vastausprosentti voi olla alhainen, koska se on riippuvainen kohdejoukosta (Heikkilä 2014, 18). Tutkimusaineiston rajaamisen jälkeen todettiin aineiston suppeus, minkä vuoksi päädyttiin keräämään lisää vastauksia kohdennetummin. Vastaajat haettiin yritysten ja organisaatioiden verkkosivuilta. Rajauksena pidettiin, että sivulla mainittiin työntekijän olevan toimintaterapeutti. Pääasiassa toimintaterapeutteja haettiin Itä-Suomen alueen organisaatioiden verkkosivuilta sekä verkkosivuilta, joihin oli koottu sosiaalisen työllistämisen toimialan palveluntuottajien yhteystiedot. Kyselylinkki lähetettiin sähköpostitse uusille vastaajille ja heillä oli vastausaikaa viikon verran maaliskuun 2015 aikana. Kohdennetun vastausten keruun jälkeen tutkimuksen otos oli sisällöllisesti riittävä analysoitavaksi. Vastausprosenttia ei ole mielekästä laskea, koska ennalta ei voida määrittää kuinka suuri joukko toimintaterapialiiton jäsenistä kuuluu tutkimusjoukkoon sekä kohdennettu vastaajien haku vaikuttaa vastausprosenttiin.

Aineiston analyysi

Analyysivaiheessa kerätään ja analysoidaan tutkimuksessa saatu aineisto (Heikkilä 2014, 23). Aineiston analysointi, tulkinta ja johtopäätökset ovat tutkimusprosessin tärkein vaihe, sillä silloin selviää tutkimuksen tulos. Toisinaan analyysivaiheessa selviää, miten tutkimusongelmat olisi pitänyt oikeastaan esittää. (Hirsjärvi ym. 2009, 221.) Aineiston tulkintaprosessi alkaa kerätyn aineiston läpikäymisellä, jolloin tutkimusaineistosta rajataan pois vastaukset, jotka eivät ole tutkimuskysymysten kannalta oleellisia (Hirsjärvi ym. 2009, 221; Tuomi ja Sarajärvi 2009, 92). Kyselytutkimuksessa rajavana kysymyksenä pidettiin kysymystä, jossa selvittiin työskenteleekö kyseinen vastaaja sosiaalisen

työllistämisen toimialalla. Aineistosta rajattiin myös pois ne vastaukset, joissa ei käynyt selkeästi ilmi, että vastaaja työskentelee sosiaalisen työllistämisen toimialalla vaan vastaukset viittasivat muihin työskentelyaloihin.

Seuraavassa vaiheessa järjestetään ja analysoidaan aineisto (Hirsjärvi ym. 2009, 222). Avoimet kysymykset analysoimme aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä, jossa aineiston alkuperäiset ilmaukset pelkistetään, ryhmitellään ja niistä luodaan ala- ja yläkategorioita (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 101). Laadullisessa sisällönanalyysissä pelkistetty aineisto luokitellaan, teemoitellaan tai tyyppitellään (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 93), kuten kuviosta 2 näkyy. Monivalintakysymykset analysoimme tilastollisin menetelmin ja havainnollistamme tuloksia taulukoin sekä kuvioin.

KUVIO 2. Esimerkki avoimien kysymysten sisällön analyysistä.

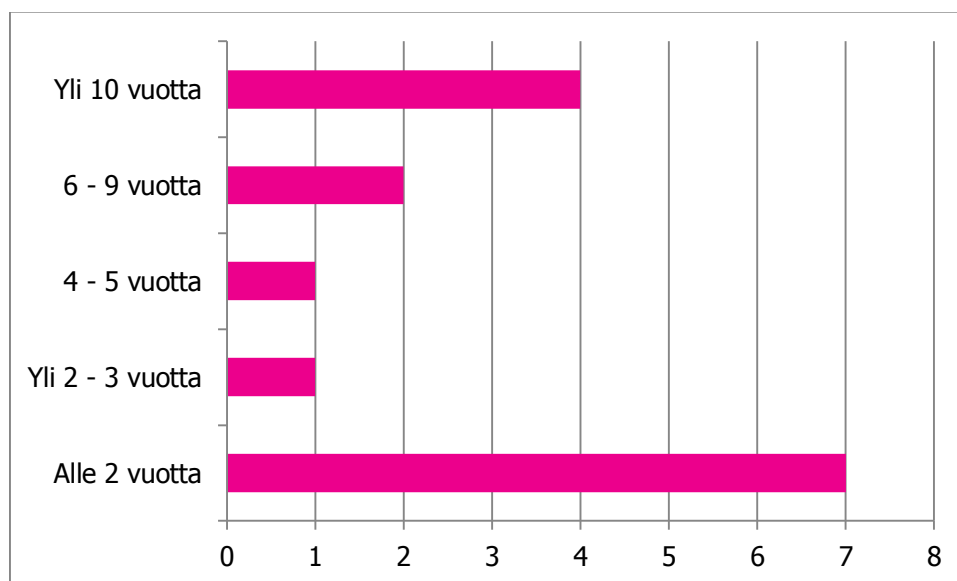
Alkuperäisen tutkimussuunnitelman mukaan on kyseessä otantatutkimus, koska on hyvin epätodennäköistä että saisimme yhteyden kaikkiin perusjoukkoon kuuluviin toimintaterapeutteihin. Perusjoukkoon kuuluvat toimintaterapeutit työskentelevät sosiaaliset työllistämisen toimialan palveluissa. Otantamenetelmänä kyselytutkimuksessamme on ei-todennäköisyysotanta, josta tulee tulokseksi näyte. Ei-todennäköisyysotanta menetelmää suositellaan käytettävän kun perusjoukkoa kuvaavia rekistereitä ei ole olemassa. Harkinnanvaraisessa otantamenetelmässä tutkimusyksiköt poimitaan niin että ne edustavat mahdollisimman objektiivisesti perusjoukkoa. (Heikkilä 2014, 31 - 38.) Tutkimuksen toteutusvaiheessa todettiin aineiston suppeus ja aineistoa jouduttiin keräämään kohdenneusti, jolloin tutkimus ei enää täytä otantatutkimuksen kriteereitä. Tutkimusotos ei siis kuvaa objektiivisesti perusjoukkoa. Tutkimuskysymysten kannalta olennaisempaa oli kuitenkin avointen kysymysten sisältö kuin vastausten tilastollinen analysointi, minkä vuoksi kohdennettu aineistonkeruu oli aiheellinen.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Kyselytutkimus lähetettiin Toimintaterapialiiton jäsenille, jotka kuuluivat TOInet sähköpostilistaan. Vastauksia saatiin yhteensä 23, joista rajattiin tutkimuksen kannalta epäoleelliset vastaukset pois. Rajauksen jälkeen analysoitavia vastauksia oli 15. Vastauksista rajattiin pois ne, jotka eivät työskennelleet työkykyä edistävässä tai sosiaalisen työllistämisen toimialan palveluissa. Sosiaalisen työllistämisen toimialan palvelut määritellään tässä opinnäytetyössä Valtakunnallisen työpajayhdistys Ry:n ja VATES-säätiön mukaan, kuten luvussa 2 on määritelty (Välimaa ym. 2012).

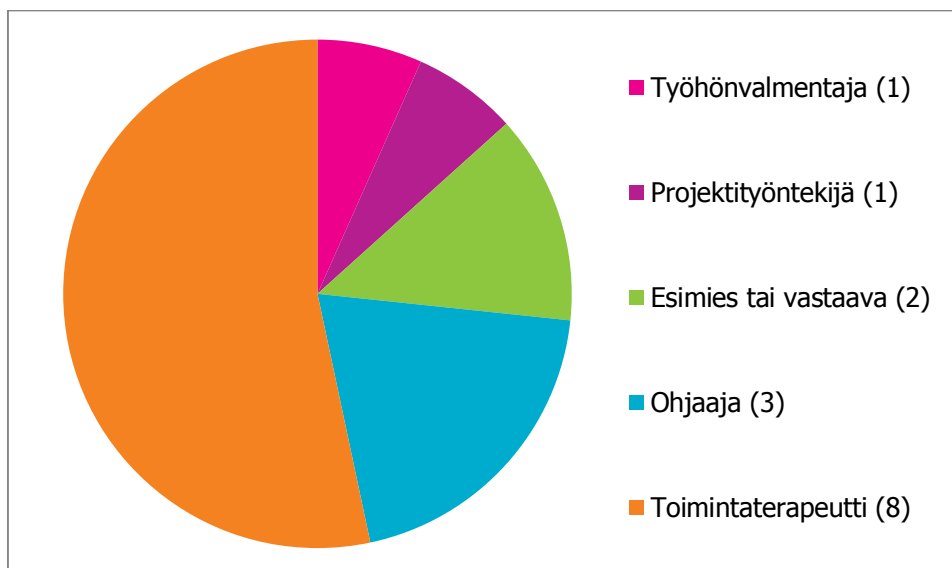
Vastaajajoukko

Yli puolet vastaajista työskenteli kolmannen sektorin tuottamissa, ja toiseksi eniten yksityisen sektorin tuottamissa sosiaalisen työllistämisen toimialan palveluissa. Loput vastaajista työskentelivät julkisella sektorilla. Alueellisesti eniten vastauksia saatiin Etelä-Suomesta ja toiseksi eniten Itä-Suomesta. Vastauksia ei saatu Pohjois-Suomesta, Lapista eikä Ahvenanmaalta. Tuloksista ilmeni myös, että lähes puolet toimintaterapeuteista on työskennellyt tämänhetkisessä työpaikassaan alle kaksi vuotta. Toiseksi eniten vastaajista oli työskennellyt tämänhetkisessä työpaikassaan yli 10 vuotta. Tämän kysymyksen vastauksissa ilmeni suurta hajontaa. (Kuvio 3.)

KUVIO 3. Montako vuotta olet tehnyt töitä tässä työpaikassa? ($n=15$)

Suurin osa vastaajista työskentelee toimintaterapeutin nimikkeellä sosiaalisen työllistämisen toimialalla. Muita käytössä olevia nimikkeitä ovat työhönvalmentaja, projektityöntekijä, esimies tai vastaava sekä ohjaaja. (Kuvio 4.)

KUVIO 4. Millä nimikkeellä työskentelet? ($n=15$)

Palvelut

Kyselyssä kartoitettiin toimintaterapeuttien työllistymistä sosiaalisen työllistämisen toimialan eri palveluihin. Vastauksissa ilmeni, että toimintaterapeutteja työskentelee päivätoiminnassa, asumispalveluissa, matalan kynnyksen nuorten aikuisten toiminnallisessa ryhmässä ja starttivalmennuksessa, jotka ovat toimintakykyä ylläpitäviä palveluita. Toimintaterapeutteja työskentelee työllisyysyksiköissä ja niiden tarjoamissa palveluissa. Erityisesti esille nostettiin työhönvalmennus, työkokeilu sekä muut työelämän osallisuutta tukevat palvelut. Toimintaterapeutteja on töissä myös Kelan ammatillisen kuntoutuksen palveluissa sekä kuntoutustarve- ja arviointipalveluissa. Toimintaterapeutteja työskentelee asiantuntijatehtävissä erityisesti työllisyyspalveluiden, kuten työhönvalmennuksen ja työpajojen kehittämishankkeissa sekä kuntoutuspalveluiden hallinnossa.

"kelan ammatillinen kuntoutus (työhönvalmennus)"

"... matalan kynnyksen ryhmässä, jossa työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria aikuisia tuetaan löytämään voimavarojaan arjessa ja kiinnittymään yksilöllisesti suunniteltuihin jatkopolkuihin (tavoite työelämässä tai koulutuksessa tai niihin valmistavissa palveluissa) "

"Innovatiivisessa kehittämishankkeessa (työpaja, jossa työllistymistä tukevia sosiaalialan palveluita)"

Kyselyn mukaan toimintaterapeutit ovat työllistyneet sosiaalisen työllistämisen toimialan palveluja tarjoaviin yksiköihin harjoitteluiden sekä työnhaun avulla. Muutama vastaajista on hakenut työpaikoille ottamalla itse yhteyttä työpaikkoihin oman kiinnostuksen mukaan tai työpaikan kunnan mukaan. Vastauksissa ilmeni myös, että toimintaterapeuttien osaaminen on ollut kysyttyä ja työnantajat ovat lähestyneet haluttua toimintaterapeuttia suoraan. Sosiaalisen työllistämisen toimialalle toimintaterapeutit hakeutuivat myös avoimien työpaikkailmoitusten kautta, joissa haettiin toimintaterapeuttia, kuntoutusohjaajaa tai muuta ohjaajaa.

"Minuun otettiin yhteyttä ja kysyttiin, olisinko kiinnostunut lähtemään sairaalamaailmasta projektitöiden pariin. "

"Löysin kiinnostavan työpaikan ja lähetin sinne avoimen hakemuksen ja soittelin usein."

"Tänne haluttiin nimenomaan toimintaterapeutti, joka voisi arvioida kuntoutujien työkykyä käytännössä tuotantosalimme puolella sekä ohjata heitä työssään. "

" Hain ohjaajan paikkaa mikä vaihdettiin sitten toimintaterapeutiksi"

Työnsisältö

Toimintaterapeuttien työnsisältöä kartoitettiin kyselyssä Toimintaterapianimikkeistön (2003) pääotsikoiden tasolla. Kyselyn mukaan lähes kaikki vastanneet toimintaterapeutit toteuttavat työssään toimintamahdollisuuksia edistävää neuvontaa ja ohjausta sekä asiakkaan toimintamahdollisuuksien edistämistä. Yli puolet vastaajista tekee asiakkaan toimintamahdollisuuksien arviointia. Muita mainittuja osa-alueita olivat johtaminen ja kehittäminen sekä asiantuntija- ja koulutustehtävät. (Kuvio 5.)

KUVIO 5. Mitä teet työssäsi eniten? ($n=41$)

Kyselyyn vastanneet toimintaterapeutit kokivat työtehtäviensä vastaavan toimintaterapeutin koulutusta. Yli puolet vastaajista ilmaisi olevansa täysin samaa mieltä työtehtävien vastaavuudesta. (Taulukko 2.)

TAULUKKO 2. Työtehtävät vastaavat koulutustani. ($n=15$)

Täysin samaa mieltä	Osin samaa mieltä	En osaa sanoa	Osin eri mieltä	Täysin eri mieltä
8	6	0	1	0

Ammatin hyödyt

Kyselyssä kartoitettiin toimintaterapeuttien osaamiseen liittyviä hyötyjä sosiaalisen työllistämisen toimialalla toimintaterapeuttien näkökulmasta. Vastaajat nimesivät toimintaterapian paradigmaan ja näkökulmaan, poikkitieteelliseen tietoperustaan, ammatillisiin taitoihin, toimintamahdollisuuksien edistämiseen liittyviin ja muihin käytännön menetelmiin liittyviä hyötyjä. Paradigmaan ja näkökulmaan liittyvinä hyötyinä vastaajat nostivat esiin asiakaslähtöisyyden, holistisen näkökulman, toiminnallisen oikeudenmukaisuuden näkökulman, toiminta- ja voimavarakeskeisyyden sekä toimintakokonaisuuksien tasapainon edistämisen. Poikkitieteellinen tietoperusta nimettiin osaamiseen liittyväksi hyödyksi jota perusteltiin toimintaterapeuttien kuntoutuksen alan laajalla tietoperustalla. Esille nousi että toimintaterapeutilla on laajan tietoperustan avulla mahdollista ottaa työllistämisen prosessissa huomioon myös asiakkaan muut tarpeet, kuten lääketieteellisen terveydentilan tai kuntoutumisen vaiheen.

Ammatillisiin taitoihin liittyvinä hyötyinä nimettiin vahvuuksien, voimavarojen ja mielenkiintojen löytäminen sekä niiden hyödyntäminen, taito minimoida toimintakyvyn haasteita ja rajoitteita, ja vahvistaa ja tunnistaa asiakkaan toimintamahdollisuuksia. Lisäksi hyötynä koettiin taito motivoida ja kannustaa asiakasta mutta myös osallistaa ja vastuuttaa asiakasta omasta kuntoutumisestaan. Toiminnan tavoitteellistaminen, toiminnan analyysi, kouluttamis-, neuvonta- ja ohjaustaidot ja arviointitaidot mainittiin myös ammatillisiin taitoihin liittyvinä hyötyinä. Toimintamahdollisuuksien edistämiseen liittyvinä käytännön menetelminä nimettiin esimerkiksi erilaiset toiminnalliset menetelmät, toiminnan analyysin hyödyntäminen toiminnan porrastamiseksi, päivärytmin hallintaan liittyvät tukikeinot sekä mahdollisuus antaa toimintaterapiaa muun muassa työssä selviytymiseen vaikuttaviin seikkoihin. Käytännön menetelmiin liittyvinä hyötyinä koettiin erilaiset arviointimenetelmät, kuten toimintakyvyn arviointi arkiympäristössä, asiakkaan taito- ja valmiustason arviointimenetelmät sopivien työtehtävien löytämiseksi sekä ryhmien ohjaukseen liittyvät menetelmät.

”Toimintaterapeutti pystyy arvioimaan asiakkaan valmius- ja taitotasoa, joka on kullannarvoista tietoa asiakkaan työtehtäviä suunniteltaessa.”

”Kaikki toiminta mikä lisää hallinnan tunnetta, pystyvyyttä edistää myös kuntoutumista. Näissä asioissa toimintaterapeutti on avainasemassa.”

”Työn tai toiminnan eri osioiden asiantuntijuus (soveltava porrastaminen), psykososiaalisen kehityksen tuntemus, työn ja toiminnan merkityksen oivaltaminen yksilön elämänlaadun näkökulmasta.. ”

”Terveydenhuoltoalan pohjakoulutus on iso etu, koska asiakkailla on paljon myös työllistymistä vaikeuttavia terveysrajoitteita.

Työllistämisen edistäminen

Vastaajien mukaan toimintaterapian hyödyntämismahdollisuuksista tulisi antaa työpaikoilla enemmän tietoa muulle työyhteisölle sekä päättäjille, ja toimintaterapiaa tulisi kehittää vaikuttavuustutkimusten

ja ammatti-identiteetin lujittamisen avulla. Osa vastaajista ilmaisi kuitenkin, että toimintaterapiaa arvostetaan jo sosiaalisen työllistämisen toimialalla. Vastauksissa mainittiin myös, että toimintaterapian tunnettavuutta voitaisiin edistää nostamalla toimintaterapiaa esille sosiaalisen työllistämisen toimialan mediassa, sekä tekemällä yhteistyötä toimintaterapeuttiopiskelijoiden kanssa työharjoitteluiden ja projektien muodossa. Työnhaussa toimintaterapeuttien tulisi vastaajien mukaan hakeutua vapaisiin sosiaalisen työllistämisen toimialan työpaikkoihin, vaikkei ilmoituksissa erikseen mainita toimintaterapeutin koulutusta yhtenä mahdollisena koulutusvaatimuksena. Toisaalta osa vastaajista ilmaisi, että toimintaterapeuttien mahdollisuus hakea paikkaa tulisi työpaikkailmoituksissa selkeämmin ilmi.

"Mielestäni työllistymistä voidaan edistää tekemällä enemmän tutkimuksia työn vaikuttavuudesta, jotta saataisiin lisää näyttöä toimintaterapeuttien osaamisesta kyseisellä kentällä. "

"Täytyy myös rohkeasti hakea sellaisia työpaikkoja, mihin ei haeta alunperin toimintaterapeuttia, aina työpaikat eivät tiedä minkä ammattikunnan henkilöä hakevat, ennen kuin sellainen ilmaantuu."

"Työssäoppimisjaksoja enemmän jo opintojen aikana näille aloille. "

"Avaamalla toimintaterapeuttien koulutustaustaa näiden yksiköiden päättäjille, siis osoittamalla monipuolinen ammattitaito työrajoitteisen henkilön ongelmatiikan asiantuntijana."

8 POHDINTA

Työkyvyn ylläpitämistä pidetään yhteiskunnallisesti tärkeänä asiana. Tulevaisuudessa haasteita tuo työelämälle työvoiman ikääntyminen ja jäljellä olevan työvoiman työurien pidentäminen. Tämä edellyttää työntekijöiden työkyvyn tukemista ja palveluiden monipuolista kehittämistä. (Gould ym. 2006, 13). Opinnäytetyön aiheen valinnassa pidettiin tärkeänä aiheen ajankohtaisuutta ja aihe nousi kiinnostuksesta kehittää toimintaterapiaa alana. Työssä haluttiin nostaa tutkia toimintaterapeuttien työllistymismahdollisuuksia sosiaalisen työllistämisen toimialan palveluihin, sekä kuinka toimintaterapeutin ammattitaitoa hyödynnetään sosiaalisen työllistämisen toimialan palveluissa tällä hetkellä. Henkilökohtaisena tavoitteena oli syventää ymmärrystä työllistymistä edistävästä toimintaterapiasta sekä saada syvälinen käsitys toimintaterapiasta ammattina. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tutkimustietoa toimintaterapeuttien työllistymisestä sosiaalisen työllistämisen toimialan palveluihin. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuoda esille keinoja, joiden avulla toimintaterapeuttien työllistymistä voitaisiin edistää.

Tämän tutkimuksen kohderyhmä, eli toimintaterapeutit, jotka työskentelevät sosiaalisen työllistämisen toimialan palveluissa, on aiempien tutkimusten mukaan pieni. TOI- liiton jäsenkyselyn mukaan työllisyyteen ja työterveyteen liittyviä ongelmia omaavien asiakkaiden parissa toimintaterapeuteista 13 työskenteli yksityisellä -, 15 kolmannella sektorilla, 31 erikoissairaanhoidossa, 6 perusterveydenhuollossa sekä 8 muulla julkisella sektorilla. Tämä tarkoittaa, että 71/684 jäsenkyselyyn vastanneista toimintaterapeuteista työskentelee työllistymistä ja työkykyä edistävässä palveluissa (Miettunen 2012, 3-7). Asikaisen ja Suoperän (2010) työhönpalaaajien toimintaterapiainterventiota kartoittavassa pro gradu -kyselytutkimuksessa vastaajajoukko muodostui 31 toimintaterapeutista. Tämän opinnäytetyönä toteutetun kyselytutkimuksen vastaajajoukko muodostui 15 toimintaterapeutista. Tutkimuksen otos on pieni, eivätkä tulokset ole yleistettävissä. Suhteutettuna oletettuihin toimintaterapeuttien määrään tällä työkentällä, voidaan kyselyyn vastanneiden määrään kuitenkin olla tyytyväisiä.

8.1 Tulosten tarkastelu

Kyselytutkimuksen perusteella Suomessa on toimintaterapeutteja jotka työskentelevät sosiaalisen työllistämisen toimialalla eri palveluissa ja heidän työnkuvansa vastaa koulutustaan. Toimintaterapeuttien työllistymistä sosiaalisen työllistämisen toimialalle voidaan vastaajien mukaan edistää toimintaterapian tehokkaamman markkinoinnin, rohkeamman työnhaun, koulutukseen liittyvien työelämäyhteyksien avulla sekä tekemällä lisää toimintaterapian tutkimusta kyseisellä työkentällä. Toimintaterapeutit kokivat toimintaterapeutin koulutuksen hyödyiksi ammatilliset taidot, käytännön menettelmät, paradigman ja näkökulman sekä poikkitieteellisen tietoperustan.

Kyselyn mukaan Suomessa työskentelee toimintaterapeutteja sosiaalisen työllistämisen toimialalla erilaisissa palveluissa, joiden tavoitteet vaihtelevat arjen hallinnan tukemisesta vapaille työmarkkinoille työllistymiseen. Vastaajat työskentelevät sosiaalisen työllistämisen toimialalla eri työllisyyskesköksissä ja niiden tarjoamissa palveluissa, Kelan ammatillisen kuntoutuksen palveluissa sekä kuntoutustarve- ja arviointipalveluissa. Vastaajat kokivat arviointipalveluissa toimintaterapian hyötyinä tai-

don arvioida asiakkaan tilannetta kokonaisvaltaisesti, toimintakyvyn arvioinnin toteuttamisen asiakkaan arjessa, taidon sekä keinot arvioida asiakkaan valmius- ja taitotasoa sekä tunnistaa asiakkaan potentiaali. Kirjallisuuden mukaan toimintaterapeutti kohdistaa arvioinnin asiakkaan yleiseen toiminnalliseen suoriutumiseen tai johonkin toiminnallisen suoriutumisen osa-alueeseen (Creek 2010, 222 - 223). Toimintaterapeutit ottavat arvioinnissaan huomioon myös ympäristön vaikutuksen yksilön suoriutumiseen (Capo 2000, 205 - 206).

Kyselytutkimuksen mukaan Suomessa on toimintaterapeutteja, jotka työskentelevät sosiaalisen työllistämisen toimialan palveluissa, joiden tavoitteena on ylläpitää asiakkaan toimintakykyä, kuten päivätoiminnassa, asumispalveluissa ja starttivalmennuksessa. Näissä tavoitteena voi olla päivärytmin ylläpitäminen ja arjenhallinta eivätkä ne suoranaisesti tähtää työllistymiseen (Välimaa ym. 2012, 25, 27). Vastausten mukaan sosiaalisen työllistämisen toimialalla toimintaterapeutti voi mahdollistaa asiakkaan osallistumisen toimintakokonaisuuksiin sekä edistää itsenäistä selviytymistä. Toimintaterapian hyötyinä vastaajat kokivat päivärytmin hallinnan tukikeinot, taidon edistää toimintakokonaisuuksien tasapainoa sekä konkreettiset keinot toiminnallisuuden edistämiseksi. Kirjallisuuden mukaan toimintaterapeutti pyrkii ammatillisen näkökulmansa mukaisesti ylläpitämään ja edistämään yksilön sitoutumista hänelle merkityksellisiin päivittäisiin toimiin (Park, 2009, 105 - 106). Toimintaterapeutti pyrkii hahmottamaan asiakkaan toiminnan kokonaiskuvan ymmärtääkseen hänen elämään sisältyvien toimintojen kirjoa ja luonnetta sekä, toimintojen välistä tasapainoa (Creek, 2010, 217). Toimintaterapeutti voi auttaa muutosta elämäänsä haluavia ihmisiä heidän terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi (McCull 2003, 179)

Toimintaterapeutteja työskentelee myös työllistämisen yksiköissä työelämän osallisuutta tukevilla palveluilla, muun muassa työkokeilussa ja työhönvalmennuksessa. Työkokeilun tavoitteena on selvittää asiakkaan työkykyisyyttä kyseiseen työhön tai ammattiin käytännön kokeilun avulla. Työhönvalmennuksessa pyritään edistämään asiakkaan työkykyä sekä ammatillista osaamista ja työllisyyttä vapaille työmarkkinoille (Välimaa ym. 2012, 26, 28). Työhönvalmennuksen tavoitteena on löytää asiakkaalle hänen terveydentilaansa soveltuvaa työtä, joka vastaa asiakkaan toiveita, osaamista ja taitoja (Kela työhönvalmennus 2015, 2). Työllistymisen tukemisessa ja työkyvyn edistämiseksi toimintaterapian hyödyiksi vastaajat nimesivät toimintaterapeuttiset menetelmät ja toimintaterapian näkökulmaan liittyvät hyödyt. Toimintaterapeuttisista menetelmistä nostettiin esille tässä yhteydessä toiminnan analyysi, toimintojen porrastaminen, työtehtävien soveltaminen ja toiminnalliset menetelmät. Näkökulmaan liittyvinä hyötyinä työllistymisen tukemisessa koettiin asiakaslähtöisyys, merkityksellisen toiminnan näkökulma, toiminta- ja voimavarakeskeisyys, ratkaisukeskeinen työtapo, asiakkaan osallistaminen ja vastuuttaminen omasta kuntoutumisesta, motivointi ja tavoitteellinen työskentelyote. Ellexonin ym. (2011) mukaan työllistymisen tukemisessa toimintaterapeutin interventio voidaan toteuttaa työhön liittyvän toiminnan, työympäristön tai työn vaatimusten mukauttamiseksi sekä konsultointina mukauttamissuunnitelmien tekemiseksi. Toimintaterapeutti ohjaa asiakasta päätöksenteossa, ongelman tunnistamisessa, sopivan ratkaisustrategian valinnassa ja suunnitelman toteutuksessa (Park 2009, 145-154).

Vastaajat tekevät sosiaalisen työllistämisen toimialan palveluissa arviointia, toimintamahdollisuuksien edistämistä, neuvontaa ja ohjausta sekä toimivat johtamis- ja kehittämisasiantuntijana sekä koulutustehtävissä. Kyselyyn vastanneet toimintaterapeutit tekevät eniten toimintamahdollisuuksien edistämiseen liittyvää neuvontaa ja ohjausta. Toiseksi suurin työalue toimintaterapeuteilla on toimintamahdollisuuksien edistäminen ja kolmanneksi suurin työalue on toimintamahdollisuuksien arviointi. Kuten luvussa 4 totesimme, myös kansainvälisesti työllistymiseen liittyvissä palveluissa työskentelevät toimintaterapeutit tekevät arviointia, toimintamahdollisuuksien edistämistä, siihen liittyvää neuvontaa ja ohjausta sekä asiantuntijatehtäviä.

Vastauksissa nousi esille toimintaterapian hyötyinä ammatillisen osaamisen alueita, jotka tukevat sosiaalisen työllistämisen toimialan tavoitteita ihmisten osallisuuden mahdollistamisessa yhteiskunnassa. Asiakkaan toimintamahdollisuuksien edistämiseen liittyviä hyötyjä vastaajat nimesivät niin yksittäisistä ja konkreettisista tukikeinoista laajempiin kuntoutuksellisiin näkökulmiin. Hyödyksi koettiin mahdollisuus antaa yksilö- tai ryhmämuotoista terapiaa, edistää toimintakokonaisuuksien välistä tasapainoa, tukea itsenäistä selviytymistä, löytää vaihtoehtoisia toimintamuotoja, sekä löytää konkreettisia keinoja toiminnallisuuden ja osallistumisen edistämiseksi. Toimintaterapeutti pystyy arvioinnissa saadun tiedon avulla hyödyntämään asiakkaan kuntoutuspotentiaalia. Vastaajat nostivat esille myös asiakkaan toimintamahdollisuuksia edistävään neuvontaan ja ohjaukseen, muuhun asiakastyöhön ja asiantuntija- ja koulutustehtäviin liittyviä hyötyjä. Vastaajat kokivat tärkeäksi viranomaisyhteistyön sekä verkostotyön. Vastausten mukaan toimintaterapeuteilla on myös ammattitaito koulutamiseen.

Teoreettiseen osaamiseen liittyviä hyötyjä vastaajat nimesivät eri tieteenaloihin liittyen. Toimintaterapeuteilla vastausten mukaan on poikkitieteellistä ammattitaitoa sekä asiantuntijuutta toiminnan tieteestä sekä toimintakyvyn edistämisestä. Toimintaterapeuttien koulutukseen sisältyy poikkitieteellisiä aineita, mikä antaa valmiuden työskennellä erityisryhmien parissa. Kyselytutkimuksessa ilmeni, että toimintaterapeutit kokivat hyötyinä poikkitieteellisen osaamisen, sillä sosiaalisen työllistämisen toimialalla on asiakkaita, joilla työllistymisen haasteina voi olla niin diagnosoitu vamma tai sairaus tai esimerkiksi päihdeongelmat. Toimintaterapeutit toisivat toimialalle terveydenalan ammattilaisen sekä toiminnan asiantuntijan näkökulman.

Vastaajien mukaan toimintaterapeuttien työllistymistä sosiaalisen työllistämisen toimialalle voitaisiin edistää lisäämällä toimintaterapian näkyvyyttä, tekemällä enemmän toimintaterapian vaikuttavuustutkimusta sekä edistämällä koulujen ja työnantajien välillä. Vastaajajoukon henkilökohtaiset työllistymispolut olivat samansuuntaisia kuin vastaajien mainitsemat työllistämisen edistämisen keinot. Vastaajien mukaan toimintaterapeuttien on mahdollista työllistyä sosiaalisen työllistämisen toimialalle myös vastaamalla työpaikkailmoituksiin, joissa ei suoranaisesti mainita pätevyysvaatimuksena toimintaterapeutin koulutusta. Työnantajat ovat lähestyneet entuudestaan tuntemiaan toimintaterapeutteja tarjoten työllistymismahdollisuuksia. Vastaajien mukaan toimintaterapeuttien työllistymistä voitaisiin edistää entisestään toimintaterapian tunnettavuutta lisäämällä työyhteisöjen ja päättäjien keskuudessa. Myös toimintaterapeuttien ammatti-identiteetin lujittaminen edistää vastaajien mukaan toimintaterapeuttien työllistymistä. Metropolian ammattikorkeakoulun toteuttaman sijoittumisseuran-

tatutkimuksen mukaan vastavalmistuneet toimintaterapeutit kokevat tärkeimmiksi työllisyyttä edistäviksi tekijöiksi opiskelijavaihdot, kotimaassa tapahtuvat harjoittelut sekä projektit (Lintula ja Laasonen 2013, 5-6). Vastaajien mielestä toimintaterapeuttien työllistymistä sosiaalisen työllistämisen alalle voidaan edistää erilaisten kouluun liittyvien projektien tai harjoitteluiden kautta. Osa vastanneista oli työllistynyt sosiaalisen työllistämisen toimialan palveluihin myös muilla kuin toimintaterapeutin tehtävänimikkeellä. Osa toimintaterapeuteista hakeutui sosiaalisen työllistämisen toimialalle oman kiinnostuksen tai työskentelykunnan mukaan.

Toimintaterapeuttiliiton jäsenkyselyn mukaan Suomessa 79,6 % toimintaterapeuteista työskentelee toimintaterapeutin, 4,6 % ohjaajan ja 1,5 % projektityöntekijän nimikkeellä. Esimiestehtävissä työskenteli 4,6 % kyselyyn vastanneista toimintaterapeuteista (Miettunen 2012, 3-7). Ylipaavalniemen ym. (2005, 3) mukaan sosiaalisen työllistämisen toimialalla käytetään lukuisia eri nimikkeitä ja niiden käyttö on kirjavaa. Kyselytutkimuksen mukaan vastaavasti sosiaalisen työllistämisen toimialalla työskennelleistä toimintaterapeuteista työskenteli 53,3 % toimintaterapeutin ja 20 % ohjaajan nimikkeellä sekä esimiestehtävissä työskenteli 13,3 %. Toimintaterapeuttien yleisin työskentelynimike on siis toimintaterapeutti, mutta käytössä on muitakin nimikkeitä. Kyselytutkimukseen vastanneista toimintaterapeuteista lähes kaikki olivat joko osin tai täysin samaa mieltä siitä, että heidän työnkuvansa vastaa heidän koulutustaan. Näin ollen sosiaalisen työllistämisen toimialalla työskentelee toimintaterapeutteja heidän omalla nimikkeellä hyödyntäen toimintaterapeutin koulutusta.

Sosiaalisen työllistämisen toimialan ja toimintaterapeuttien arvooperustassa on yhteneväisyyksiä. Toiminnallisen oikeuden mukaan ihmisellä on oikeus kokea toiminta merkityksellisenä ja rikastuttavana, saada valita toiminta autonomisesti, ja tasapuoliseen mahdollisuuteen osallistua monimuotoiseen toimintaan. Suomen perustuslaissa (18 §) määritellään, että ”jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Julkisen vallan on edistettävä työllisyyttä ja pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus työhön” (Suomen perustuslaki 1999, 18§.) Sosiaalisen työllistämisen toimialan tavoitteena on mahdollistaa ihmisten osallisuus sekä mahdollisuus osallistua yhteiskuntaan. Toimiala pyrkii mahdollistamaan jokaiselle ihmiselle mahdollisuuden tehdä työtä valitsemallaan uralla. Palveluiden järjestämisessä kunnioitetaan yksilöllisyyttä ja suunnitellaan, toteutetaan sekä arvioidaan työllistymisprosessia joustavasti tasavertaisina toimijoina asiakkaan kanssa. Sosiaalisen työllistämisen toimialalla nähdään tärkeinä arvoina osallisuus, yhdenvertaisuus, yksilöllisyys ja vastuullisuus. (Välimaa ym. 2011, 8). Toiminnan mahdollistaminen on toimintaterapiassa esiintyvän asiakaslähtöisyyden, asiakkaan voimaantumisen ja toiminnallisen oikeuden perusta. Työkyvyn edistäminen perinteisesti ollut toimintaterapian osa-alue ja toimintaterapialla olisi annettavaa toimialalle vielä tänä päivänäkin (Turner 2009, 16–23).

Sosiaalisen työllistämisen toimiala on yksi toimintaterapeuttien työllistymisalue. Yhtenä henkilökohtaisista tavoitteista opinnäytetyössä oli nostaa esiin yksi toimintaterapeuteille soveltuva työllistymisalue, ja omalta osaltaan lisätä sosiaalisen työllistämisen toimialan tunnettavuutta toimintaterapeuttien työllistäjänä. Opinnäytetyötä voidaan hyödyntää perusteltaessa toimintaterapeutin palkkaamisen hyötyjä sosiaalisen työllistämisen toimialan palveluihin. Toimintaterapian kehittäminen vastaamaan sosiaalisen työllistämisen toimialan toiminnan tavoitteisiin on tärkeää. Lähes kaikki tutkittavat toimintaterapeutit tekevät työssään toimintamahdollisuuksien edistämiseen liittyvää neuvontaa ja

ohjausta sekä yli puolet toimintamahdollisuuksien arviointia. Jatkossa olisi tärkeää tutkia ja määrittellä tarkemmin millaista toimintamahdollisuutta edistävää neuvontaa ja ohjausta sekä arviointia toimintaterapeutit toteuttavat sosiaalisen työllistämisen toimialalla. Kuten McFadden ym. (2010) kuvaavat, toimintaterapeuttien tulisikin kehittää standardoituja, valideja, ja relevantteja suoriutumiseen pohjautuvia arviointimenetelmiä kuvaamaan työkykyä ja työstä suoriutumisen laatua (McFadden, MacDonald, Fogarty, Le ja Merritt 2010, 47). Kyselytutkimus tavoitti kuitenkin useita hyvin marginaalisen työllistymisalueen toimintaterapeutteja, joiden vastauksista nousi esiin tärkeää tietoa ja useita jatkotutkimusaiheita. Toimintaterapeuttien asemaa työllistämisen asiantuntijana tulisi vakiinnuttaa Suomessa ja selkiyttää sosiaalisen työllistämisen toimialan palveluiden työnantajatahoille toimintaterapian mahdollisuudet. Toimintaterapeutteja hyödynnetään jo muiden maiden työllistämispalveluissa, joten olisi tärkeää tutkia kansainvälisesti työllistymiseen liittyvien toimintaterapiapalvelujen sisältöjä ja mahdollisesti tutkia niiden hyödyntämismahdollisuuksia myös Suomessa. Kyselytutkimuksen mukaan tulisi tutkia myös toimintaterapian menetelmien vaikuttavuutta työllistymisprosessiin.

8.2 Eettisyys ja luotettavuus

Hyvää eettistä tutkimuskäytäntöä tulee noudattaa tutkimusprosessin ideointivaiheesta loppuraportointiin asti. Hyvä tieteellinen käytäntö vaatii rehellisyyttä ja huolellisuutta, mihin tässä opinnäytetyössä on pyritty. On huomioitava, että tutkijoiden kokemattomuus tutkimuksen toteuttamisesta voi vaikuttaa tuloksiin. (Vilka 2005, 29-31). Tutkimuseettisiä periaatteita tulee erityisesti huomioida tiedonhankintaan ja julkaisemiseen liittyvissä valinnoissa (Hirsjärvi ym. 2007, 23). Jotta tiedonhankinta on hyvän tieteellisen käytännön mukaista, on tutkijan perustettava tiedonhankintansa oman alan tieteellisen kirjallisuuden tuntemukseen ja muihin asianmukaisiin tietolähteisiin (Vilka 2005, 29 - 31).

Jo tutkimusaiheen valinnassa tulee noudattaa hyviä eettisiä periaatteita. Tutkimusaiheen valinnassa tulee pohtia eettisestä näkökulmasta mitä tutkimuksella tavoitellaan ja miksi se tehdään. (Hirsjärvi ym. 2007, 24 - 25). Tutkimusaihe valittiin ajankohtaisuuden sekä oman mielenkiinnon ohjaamina eikä valintaan vaikuttanut aiheen muodikkaus tai helppous. Tutkimusasetelmaa pohdittaessa tulee huomioida tutkijoiden omat ennako-oletukset, jotka esimerkiksi kysymysten muotoilun tai aineiston analysoinnin kautta voivat vaikuttaa tuloksiin (Tuomi ja Sarajärvi 2009,140). Aiempi tutkimustieto ohjasi tässä opinnäytetyössä osaltaan käsitteiden määrittelyä ja tutkimuskysymysten muotoilua, mutta kyselyn kysymysten muotoilussa ja tulosten analysoinnissa pyrittiin objektiivisuuteen.

Tutkittavia lähdettiin tavoittamaan TOI-liiton sähköpostiryhmän kautta. Saadun tutkimusaineiston rajauksen jälkeen haasteena oli vastaajajoukon suppeus, jonka seurauksena jouduttiin etsimään potentiaalisia vastaajia myös yritysten ja organisaatioiden verkkosivuilta. Tämä vaikuttaa aineiston luotettavuuteen, sillä se koostuu kahdesta eri tavalla tavoitetusta otoksesta. Moni potentiaalinen vastaaja jäi löytämättä ja tutkimus kartoitti pienen kohdejoukon, joilla on omakohtaisia yksilöllisiä näkemyksiä. Lisäksi aineiston analysointiin vaikuttaa tutkijoiden henkilökohtaiset näkemykset huolimatta pyrkimyksestä objektiivisuuteen. Kohdennetun vastaajien etsinnän vuoksi tutkimuksen tilastollinen merkittävyys heikkeni. Tämän vuoksi toimintaterapeuttien alueellista tai sektoreille jakautumista ei

ollut tulosten tulkintavaiheessa mielekästä esittää tilastollisesti. Tutkimuksen tulokset eivät ole siis suoraan yleistettävissä. Tutkimuksen tulosten analyysi kohdennettiin enemmän sisällöllisiin kuin tilastollisiin seikkoihin.

Sosiaalisen työllistämisen toimialalla käsitteiden selkeyttämiselle ja yhtenäistämiseksi on tarvetta (Välilä ym. 2012, 4). Käsitteet ovat monien eri toimijoiden toiminnan sekä lainsäädännön ja viranomaisohjeistusten kautta muodostuneita, jolloin organisaatiot ovat käyttäneet samoista asiasisällöistä eri käsitteitä (Ylipaavalniemi ym. 2005, 3). Työhön valittiin käsitteeksi sosiaalisen työllistämisen toimiala, koska se kattaa kaikki työllistämisen palvelut ja palveluntuottajat. Tutkimuksen tietoperustaa jäsentäessä toimialan käsitteiden kirjava käyttö ja niiden moninaisuus teki lähteiden hausta haastavaa. Myös tutkimusaineistoa analysoidessa huomattiin käsitteistön moniymmärrettävyys, mikä ei tullut esille pilottikysely-vaiheessa. Aineiston analysointivaiheessa ilmeni, ettei käsite ollut vastaajien keskuudessa täysin selkeä, mikä viittaa käytännössä käsitteen vähäiseen käyttöön.

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan tarkastella kahden peruskäsitteen, reliabiliteetin ja validiteetin, avulla. Reliabiliteetilla tarkoitetaan tulosten pätevyyttä ja tutkimuksen toistettavuutta. Validi tutkimus on luotettava ja se tutkii juuri haluttua asiaa. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 136; Vilka 2007, 149–150). Laadullisena tutkimuksena kyselytutkimuksemme kysymysten tulisi tutkia juuri haluttua asiaa. Käsitteiden ja kysymysten moniymmärrettävyys heikensi tutkimuksemme validiteettia. Tutkimusta toistettaessa voi nousta esiin tästä aineistosta eriäviä vastauksia, koska kyselyn tavoitteena oli tuoda esille vastaajien subjektiivisia näkemyksiä tutkimusaiheesta. Tutkimusasetelmaa tuleekin pohtia kriittisesti. Opinnäytetyössä tutkittiin toimintaterapeuttien näkemyksiä oman ammattinsa hyödyistä, mikä on voinut vaikuttaa positiivisesti tutkimuksen tulokseen. Mielenkiintoista olisi tutkia myös muiden sosiaalisen työllistämisen toimialan ammattilaisten näkemyksiä toimintaterapian käytöstä kyseisellä toimialalla.

Kyselytutkimukseen liittyy myös haittoja, joista tulee olla tietoisia. Vastausvaihtoehtojen sekä kysymysten laadinta ja muotoilu voivat vaikuttaa vastaajien suhtautumisen (Hirsjärvi 2009, 195). Tutkimuksen luotettavuutta voi heikentää myös väärinkäsitysten suuri riski (Heikkilä 2014, 18). Tuloksia analysoitaessa ilmeni, että sosiaalisen työllistämisen käsite oli osalle vastaajista vieras, mikä on voinut vaikuttaa vastaajien suhtautumiseen. Internetkyselyissä vastausprosentti voi olla alhainen, koska se on riippuvainen kohdejoukosta (Heikkilä 2014, 18). Tutkimuksen kohdejoukkona olivat sosiaalisen työllistämisen toimialan toimintaterapeutit. Vastaamisaktiivisuutta on voinut heikentää se, etteivät kyseisellä alalla toimivat toimintaterapeutit ole TOI-liiton jäseniä tai ole postituslistalla.

Monivalintakysymysten vastauksia on mielekästä vertailla ja analysoida, koska vastauksissa on vähemmän hajontaa (Hirsjärvi ym. 2009, 201 - 203). Kyselyssä kartoitettiin sosiaalisen työllistämisen palveluita, joissa toimintaterapeutteja työskentelee. Kysymys oli avoin kysymys, jotta vastauksissa voisi tulla esille myös palveluita, mitä etukäteen ei osattu odottaa. Ilmeni kuitenkin, että kysymys oli moniymmärrettävä, mikä vastauksista päätellen aiheutti vastaajissa hämmennystä. Monivalintakysymykseksi muotoituna vastauksissa olisi ollut vähemmän hajontaa, ja se olisi saattanut selkeyttää myös vastaajille kysymyksen tarkoitusta.

Opinnäytetyön ulkoisina mahdollisuuksina oli aiheen ajankohtaisuus ja merkitys niin yhteiskunnan kuin myös ammattikunnan tasolla. Tämä työ tuo esille perusteluja toimintaterapian hyödyntämiseksi sosiaalisen työllistämisen toimialalla. Ulkoisena uhkana on, ettei opinnäytetyötä voida hyödyntää toimintaterapeutin omassa käytännön työssä. Opinnäytetyön sisäisenä vahvuutena nähdään sosiaalisen työllistämisen toimialalla työskentelevien toimintaterapeuttien löytäminen ja heidän näkemysten esiintuominen, sekä tietoperustan kansainvälisyys. Sisäisiä heikkouksia liittyy kyselytutkimuksen toteutukseen, kuten vastaajien vähäiseen määrään, käsitteiden moniymmärrettävyyteen ja vastaajien kohdennetumpaan hakemiseen, mikä vaikutti tulosten tilastoon.

Opinnäytetyö prosessissa opittiin kyselytutkimuksen suunnittelua, toteuttamista ja raportointia. Aineistonhakuvaiheessa tutustuttiin tiedonhaun menetelmiin ja saatiin syvälinen käsitys tietoperustasta suomalaisten että kansainvälisten tutkimusten avulla. Tiedonhaku vaiheessa opittiin tutkimaan kriittisesti erilaisia lähteitä, tutkimuksia ja artikkeleita. Tiedonhakuprosessissa opittiin myös hakusanan muodon tärkeys. Kyselytutkimuksen suunnittelussa tulee huolellisesti ottaa huomioon käsitteiden selkeys tai niiden moniymmärrettävyys. Vastaajien tulkinta kyselyn kysymyksistä vaikutti validiuteen. Huolellisesta kyselyn suunnittelusta ja pilottitutkimuksesta huolimatta tutkimusprosessissa voi nousta esiin yllättäviä seikkoja joihin ei aina ennalta voi varautua. Opinnäytetyön työstämisen aikana huomattiin myös aiheen rajauksen merkitys tutkimuksen etenemisen kannalta sekä opittiin kriittisesti pohtimaan omien näkemysten vaikutusta tulosten analysointiin. Kaiken kaikkiaan opinnäytetyöprosessi on ollut opettavainen osa toimintaterapeutiksi kouluttautumisessa.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

ARBESMAN, Marian ja LOGSDON, Dana 2011. Occupational Therapy Interventions for Employment and Education for Adults With Serious Mental Illness. Systematic Review. American Journal of Occupational Therapy 65(3), 238-46.

ARIKAWA, Mayumi, GOTO, Hideki ja MINENO, Kazuhito 2013. Job support by occupational therapists for people with developmental disabilities: Two case studies. Work 45, 245–51.

ASIKAINEN, Satu ja SUOPERÄ, Merja 2010. Työikäisten työhönpalaajien toimintaterapiainterventioiden nykykäytännöt Suomessa [verkkójulkaisu]. Jyväskylän yliopisto Terveystieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. [Viitattu 2014-09-18.] Saatavissa: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/25546/URN_NBN_fi_jyu-201011023051.pdf?sequence=4

BAXTER, Claire, PRIOR, Susan, FORSYTH, Kirsty, MACIVER, Donald, MEIKLEJOHN, Alison, IRVIN, Linda ja WALSH, Mike 2012. Mental health vocational rehabilitation -Occupational therapist's perceptions of individual placement and support. International Journal of Therapy & Rehabilitation 19(4), 217-226.

CAOT 2015. Canadian association of occupational therapists. Occupational therapy and occupational therapists [verkkosivu]. [Viitattu 2015-02-12.] Saatavissa: <http://www.caot.ca/default.asp?pageid=286>

CAPO Leisa C. 2001. Autism, employment and the role of occupational therapy. Work 16, 201-207.

COOLE, Carol, DRUMMOND, Avril, Watson, Paul J. WORTHINGTON, Esme ja HAMMOND Alison. Supporting workers with musculoskeletal conditions: a survey of United Kingdom occupational therapist' communications with client and their employers. British Journal of Occupational Therapy 76(11), 278-486.

CREEK, Jennifer 2010. The core concepts of occupational therapy - A dynamic Framework for Practice. Lontoo:Jessica Kingsley Publishers.

DEVLIN, Ciara, BURNSIDE, Lesley ja AKROYD, Lorna. 2006. Mental Health Vocational Rehabilitation: An Overview of Occupational Therapy Service Provision in Northern Ireland. British Journal of Occupational Therapy 69(7), 334-338.

DUNN Winnie 2005. Measurement issues and practices. Julkaistussa: LAW, Mary Ann, BAUM, Carolyn ja DUNN Winnie. Measuring occupational performance- Supporting best practice in occupational therapy. 2. painos. USA:SLACK Incorporated.

ELLEXON, Melanie, LARSON, Barbara ja DELANY, Janet V. 2011. Occupational Therapy Services in Facilitating Work Performance. *The American Journal of Occupational Therapy* 2011 65(6), 55-64.

EUROOPAN KOMISSIO 2012. Supported Employment for people with disabilities in the EU and EFTA-EEA. Good practices and recommendations in support of a flexicurity approach [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2015-04-13.] Saatavissa: http://ec.europa.eu/justice/discrimination/files/cowi.final_study_report_may_2011_final_en.pdf

EUSE TOOLKIT. EUSE Toolkit. Tuetun työllistymisen työkalupakki [verkkojulkaisu.] Kiipulasäätiö. [Viitattu 2015-10-05.] Saatavissa: http://www.vates.fi/media/julkaisut_artikkelit_lehdet-yms/kv-toiminnan_materiaalit/tuetun-tyollistymisen-tyokalupakki-euse-toolkit.pdf

FROST, Richard, AGGET, Lynn, STRATTON, Vicky ja Suzanne, BALKWILL 2014. Occupational therapy and job retention: supporting clients, supporting employers. *British Journal of Occupational Therapy*. 77(6) 324-347.

GIBSON, Libby ja STRONG, Jenny 2003. A conceptual framework of functional capacity evaluation for occupational therapy in work rehabilitation. *Australian Occupational Therapy Journal*. 50(2), 64-71.

GOULD, Raija, ILMARINEN, Juhani, JÄRVISALO, Jorma ja KOSKINEN, Seppo (toim.) 2006. Työkyvyn ulottuvuudet-Terveys 2000 -tutkimuksen tuloksia [verkkojulkaisu]. Eläketurvakeskus, Kansaneläkelaitos, Kansanterveyslaitos & Työterveyslaitos. [Viitattu 2015-09-18.] Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/78368/tyokyvyn_ulottuvuudet_7.pdf?sequence=

HAGEDORN, Rosemary 2003. Tools for practice in occupational therapy: a structured approach to core skills and processes. Edinburgh:Churchill Livingstone

HARRA, Toini 2003. Toimintaterapianimikkeistön teoreettiset lähtökohdat. Julkaisussa: HOLMA, Tupu (toim.). Toimintaterapianimikkeistö. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

HEIKKILÄ, Tarja 2014. Tilastollinen tutkimus. 9. painos. Porvoo: Edita Publishing Oy.

HIRSJÄRVI, Sirkka, REMES, Pirkko ja SAJAVAARA, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Hämeenlinna:Tammi.

HOFFMAN 2009. Educational skills for practice. Julkaisussa: Toim. DUNCAN Edward A.S, 2009. Skills for Practice in Occupational therapy. USA:Churchill Livingstone Elsevier

HOLMA, Tupu 2003. Toimintaterapianimikkeistö. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

HONKALAMPISÄÄTIÖ 2015. Valtone - valmennusta ja toimintaa nepsy-aikuisille 1.2.2013 - 31.12.2015 [verkkosivu]. Honkalampi-säätiö. [Viitattu 2015-10-6.] Saatavissa: <http://www.honkalampisaatio.fi/fi/kehittamistoiminta/projektit/valtone/>

HUGET, Andrea 2010. Occupational therapy and return to work for breast cancer survivors. World Federation Occupational Therapists Bulletin 61, 45-51.

HÄRKÄPÄÄ, Kristiina, HARKKO, Jaakko ja LEINIKOINEN, Tuula 2013. Työhönvalmennus ja sen kehittämistarpeet [verkkojulkaisu]. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 128. [Viitattu 2015-09-16.] Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/42487/Tutkimuksia128.pdf?sequence=4>

KEHITYSVAMMAISTEN TUKILIITTO RY. Avotyötoiminta [verkkosivu]. Kehitysvammaisten Tukiliitto Ry. [Viitattu 2015-09-18]. Saatavissa: <http://www.kvtl.fi/fi/tyoelama/tyo--ja-paivatoiminta/tyotoiminta/avotyotoiminta/>

KELA 2011. Kelan avo- ja laitospuotoisen kuntoutuksen standardi. Työhönvalmennuksen palvelulinja [verkkojulkaisu]. Kansaneläkelaitos. Terveysosasto. Kuntoutusryhmä. [Viitattu 2015 -08-02.] Saatavissa: <http://www.kela.fi/documents/10180/12149/standardityohonvalmennus.pdf>

KELA 2015. Kelan avo- ja laitospuotoisen kuntoutuksen standardi. Yleinen osa [verkkojulkaisu]. Kansaneläkelaitos. Terveysosasto. Kuntoutusryhmä. [Viitattu 2015-10-05.] Saatavissa: <http://www.kela.fi/documents/10180/734866/Yleinen+osa.pdf/f7d461cd-25be-4e40-b6fb-6ecf19965375>

KELA MTK-TYÖHÖNVALMENNUS 2015. Avo- ja laitospuotoisen kuntoutuksen standardi. Mielenterveyskuntoutujien työhönvalmennus [verkkojulkaisu]. Terveysosaston kuntoutusryhmä. [Viitattu 2015-10-05.] Saatavissa: http://www.kuntoutussaatio.fi/files/1914/Mielenterveyskuntoutujien_tyohonvalmennus_1.1.2015_Kelan_avo-_ja_laitospuotoisen_kuntoutuksen_standardi.pdf

KELA TYÖHÖNVALMENNUS 2015. Kelan avo- ja laitospuotoisen kuntoutuksen standardi. Työhönvalmennus [verkkojulkaisu]. Kansaneläkelaitos. Terveysosasto. Kuntoutusryhmä. [Viitattu 2015- 08-02.] Saatavissa: http://www.kuntoutussaatio.fi/files/1915/Tyohonvalmennus_1.1.2015_Kelan_avo-_ja_laitospuotoisen_kuntoutuksen_standardi.pdf

KIELHOFNER Gary ja FORSYTH, Kirsty 2009. Activity analysis. Julkaisussa: DUNCAN Edward A.S (toim.) Skills for Practice in Occupational therapy. USA:Churchill Livingstone Elsevier

KLEM, Simo 2013. Työllistymistä tukeva toiminta, työtoiminta ja työhönvalmennus sosiaalihuollossa. Kuntakartoitus 2013 [verkkojulkaisu]. Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 2015-10-05.] Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126175/RAP_2013_23_Kuntakartoitus_verkko.pdf?sequence=1

KOSKINEN, Karoliina ja HAUTALUOMA, Marja 2009. Valmennuksessa erilainen oppija. Välineitä työ- ja yksilövalmennukseen [verkkajulkaisu]. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. [Viitattu 2015-10-05.] Saatavissa: <http://tpy-fi-bin.directo.fi/@Bin/7fb971c3a6d203c45ee65219a426bb58/1444139276/application/pdf/65547/Valmennuksessa%20erilainen%20oppija-opas.pdf>

KRUPA, Terry 2007. Interventions to improve employment outcomes for workers who experience mental illness. *Canadian Journal of Psychiatry* 52(6) 339-45.

LAKI JULKISESTA TYÖVOIMA- JA YRITYSPALVELUSTA. 28.12.2012/916. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2015-10-05]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120916>

LAKI KUNTOUTTAVASTA TYÖTOIMINNASTA. 2.3.2001/189. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2015-10-05]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010189>

LAKI VAMMAISUUDEN PERUSTEELLA JÄRJESTETTÄVISTÄ PALVELUISTA JA TUKITOIMISTA 3.4.1987/380. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2015-10-05.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>

LAUNIAINEN, Helena ja LINTULA, Leila 2003. Toimintaterapia ja toimintaterapeutit. Julkaisussa: HOLMA, Tupu (toim.). Toimintaterapianimikkeistö. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

LINTULA, Leila ja LAASONEN, Milla 2013. Toimintaterapiakoulutus antaa hyvät valmiudet työelämään. *Toimintaterapeutti* 32 (3) 5-6.

MAIN, Lynne ja HAIG, Jane, 2006. Occupational therapy and vocational rehabilitation: an audit of an outpatient occupational therapy service. *British Journal of Occupational Therapy* 69(6) 288-292.

MCCOLL Mary Ann, LAW, Mary, STEWART, Debra, DOUBT, Lorna, POLLOCK, Nancy ja KRUPA Terry 2003. *Theoretical basis of occupational therapy*. 2. painos. USA:SLACK Incorporated

MCFADDEN, Sara, MACDONALD, Amy, FOGARTY, Alanna, LE, Brenda ja MERRIT, Brenda K. 2010. Vocational assessment: a review of the literature from an occupation-based perspective. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy* 17(1), 43-48.

MIETTUNEN, Riitta 2012. Näkymiä suomalaiseen toimintaterapiaan -jäsenkysely 2012. *Toimintaterapeutti*. 32(1), 3-7.

PARK, Steve, 2009. Goal setting in occupational therapy: a client-centred perspective. Julkaisussa: DUNCAN Edward A.S (toim.) *Skills for Practice in Occupational therapy*. USA:Churchill Livingstone Elsevier

PIKKUSAARI, SUVI 2012. Työ(hön)valmennus on taitolaji [verkkajulkaisu]. Kiipulasäätiö Koutsi-Häme-projekti. [Viitattu 2015-02-06.] Saatavissa: http://www.kiipula.fi/easydata/customers/kiipula/files/kiipulasaaatio/julkaisut/tyohonvalmennus_on_taitolaji_2012.pdf

POLATAJKO, Helene, BACKMAN, Catherine, BAPTISTE, Sue, DAVIS, Jane, EFTEKHAR, Parvin, HARVEY, Andrew, JARMAN, Jennifer, KRUPA, Terry, LIN, Nancy, PENTLAND, Wendy, RUDMAN, Debbie, SHAW, Lynn, AMOROSO, Bice ja CONNOR-SCHISLER Anne 2007. Human occupation in context. Julkaisussa: Enabling occupation II -Advancing an occupational therapy vision for health, well-being and justice through occupation. Kanada:CAOT Publications ACE

PRIOR, Susan ja DUNCAN, Edward A.S. 2009. Assessment skills for practice. Julkaisussa: DUNCAN Edward A.S. Skills for Practice in Occupational therapy. USA:Churchill Livingstone Elsevier

RUOHONEN, Hanna 2013. Toimintaterapeutit työllistymistä tukevissa palveluissa pääkaupunkiseudulla [verkkajulkaisu]. Metropolian ammattikorkeakoulu. Toimintaterapian koulutusohjelma. Opin näytetyö. [Viitattu 2014 -09-18.] Saatavissa: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/70130/oppari_versio_20.1.2014.pdf?sequence=1

STERGIOU-KITA, Mary, RAPPOLT, Susan, KIRSCH, Bonnie ja SHAW, Lynn 2009. Evaluating work readiness following acquired brain injury: Building a shared understanding. Canadian Journal of Occupational Therapy 76(4) 276-84.

SUOMEN PERUSTUSLAKI. 11.6.1999/731. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2015-10-05.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

TOWNSEND, Brenda, BEAGAN, Zofia, KUMAS-TAN, Joan, VERSNEL, Michael, IWAMA, Jennifer, LANDRY, Debra, STEWART, Jocelyn ja BROWN, Joshua 2007. Enabling occupational therapy's core competency. Julkaisussa: TOWNSEND, Brenda ja POLATAJKO, Helen. Enabling Occupation II: Advancing an occupational therapy vision of health, well-being, & justice through occupation. Kanada:CAOT Publications ACE.

TURPIN IWAMA 2011. Using Occupational Therapy Models in Practice: A Fieldguide. UK: Elsevier Health Sciences.

TUOMI, Jouni ja SARAJÄRVI, Anneli 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 10. uudistettu painos. Vantaa:Tammi.

TURNER, Niall 2009. Successful return to employment amongst people with mental health difficulties: a role for occupational therapy? The Irish Journal of Occupational Therapy 37(1), 16-23.

VATES. Tuettu työllistyminen [verkkosivu]. Vates-säätiö. [Viitattu 2015-10-05.] Saatavissa: <http://www.vates.fi/ammattilaisille/tyohonvalmennus.html>

VEHKAPERÄ, ULLA 2007. Monessa mukana - toimintaterapeuttien asiakasryhmät laajentuneet ja työnantajatahot monipuolistuneet. Toimintaterapeutti VSK 4, 20-22.

VILKKA, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki:Tammi.

VÄLIMAA, Anne, YLIPAAVALNIEMI, Pasi, PIKKUSAARI, Suija ja HASSINEN, Markku 2012. Sosiaalisen työllistämisen toimiala - Palveluilla tasa-arvoa työllisyyteen [verkkojulkaisu]. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry ja VATES-säätiö. [Viitattu 2015-01-26.] Saatavissa: <http://tpy-fbin.directo.fi/@Bin/4db16a7038db3b16ca93c5ad86808906/1422263264/application/pdf/227677/Sosiaalisen%20ty%C3%B6llist%C3%A4misen%20toimiala.pdf>

YLIPAAVALNIEMI, Pasi, SARIOLA, Leena, MARNIEMI, Janne ja PEKKALA, Terho 2005. Sosiaalisen työllistämisen toimialan käsitteet [verkkojulkaisu]. VATES-säätiö ja Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. [Viitattu 2015-01-26.] Saatavissa: http://www.vates.fi/media/julkaisut_kirjat/sosiaalisen-tyollistamisen-toimialan-kasitteet-2005.pdf

WAGMAN, P., HÅKANSSON, C. ja BJÖRKLUND, A. 2012. Occupational balance as used in occupational therapy: a concept analysis. Scandinavian Journal of Occupational Therapy 19(4), 322-327.

WFOT 2010. World Federation of Occupational Therapists. Statement on occupational therapy [verkkojulkaisu]. Saatavissa: <http://www.wfot.org/Portals/0/PDF/STATEMENT%20ON%20OCCUPATIONAL%20THERAPY%20300811.pdf>

LIITE 1: SAATEVIESTI

Hei, Toimintaterapeutti!

Työskenteletkö työkykyä edistävissä palveluissa? Onko asiakkaidesi joukossa työttömiä, työnhakijoita tai muita heikossa työmarkkina-asemassa olevia henkilöitä?

Teemme opinnäytetyönä kyselyn toimintaterapeuteille, jonka tavoitteena on tuottaa tutkimustietoa toimintaterapeuttien työllistymisestä työkykyä edistäviin palveluihin. Tarkoituksena on selvittää, miten teidän mielestänne toimintaterapeuttien työllistymistä työkykyä edistäviin palveluihin voidaan edistää. Mitä mieltä olet?

Kyselyyn vastaamiseen menee vain muutama minuutti. Käsittelemme kaikki vastaukset luottamuksellisesti!

VAIN VASTAAMALLA VOIT OLLA MUKANA TUOTTAMASSA UUTTA TUTKIMUSTIETOA TOIMINTATERAPIAN HYÖDYNTÄMISESTÄ UUSILLA URILLA!

Ystävällisin terveisin Höylä Katri ja Nykyri Milla

TO12s/Toimintaterapeuttiopiskelijat
Toimintaterapia/ Sosiaali- ja terveysala/ Kuopio
Savonia-ammattikorkeakoulu

Alla olevasta linkistä pääset kyselyyn.

LIITE 2: KYSELY

Tulevaisuuden toimintaterapia - Toimintaterapeuttien työllistymismahdollisuudet työkykyä edistävissä palveluissa

1. Missä päin Suomea työskentelet? *

- Etelä-Suomi
- Pohjois-Suomi
- Itä-Suomi
- Länsi-Suomi
- Sisä-Suomi
- Lappi
- Ahvenanmaa

2. Työskenteletkö asiakkaan työkykyä edistävissä palveluissa? *

- Kyllä
- Ei

3. Millä nimikkeellä työskentelet? *

4. Missä työpaikkasi palveluissa työskentelet? *

5. Mitä sektoria työpaikkasi edustaa? *

- Perusterveydenhuolto
- Erikoissairaanhoito

- Muu julkinen sektori
- Yksityinen sektori
- Kolmas sektori
- Jokin muu?
-

6. Montako vuotta olet tehnyt töitä tässä työpaikassa? *

- Alle 2 vuotta
- Yli 2 - 3 vuotta
- 4 - 5 vuotta
- 6 - 9 vuotta
- Yli 10 vuotta

7. Miten olet ohjautunut töihin nykyiseen työpaikkaasi?

8. Mitä teet työssäsi eniten? Voit valita maksimissaan kolme vastausvaihtoehtoa. *

- Asiakkaan toimintamahdollisuuksien edistäminen
- Asiakkaan toimintamahdollisuuksien arviointi
- Toimintamahdollisuuksia edistävä neuvonta ja ohjaus
- Toimintaterapian muu asiakastyö
- Asiantuntija- ja koulutustehtävät
- Johtaminen ja kehittäminen
- Jokin muu?
-

9. Työtehtävät vastaavat koulutustani. *

- Täysin samaa mieltä
- Osin samaa mieltä
- En osaa sanoa

- Osin eri mieltä
- Täysin eri mieltä

10. Miten toimintaterapeuttien työllistymistä voidaan edistää sosiaalisen työllistämisen toimialalle, kuten työkeskuksiin, työpajoihin, työtoimintakeskuksiin ym?

11. Mitä hyötyä toimintaterapiasta on sosiaalisen työllistämisen toimialalla?

Kiitos vastauksestasi! Käsittelemme kaikki vastaukset luottamuksellisesti.